

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Sananvapaus sosiaalisessa mediassa

Haapanen, Pinja & Hämäläinen, Jenni

2018 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Sananvapaus sosiaalisessa mediassa

Pinja Haapanen & Jenni Hämäläinen
Liiketalous
Opinnäytetyö
Maaliskuu, 2018

Pinja Haapanen & Jenni Hämäläinen

Sananvapaus sosiaalisessa mediassa

Vuosi 2018

Sivumäärä 58

Opinnäytetyön tavoitteena on tarkastella sananvapauden rajoja sosiaalisessa mediassa yksityishenkilön, virkamiehen ja poliitikon ja kannalta. Tavoitteena on tarkastella puhujan rooleja ja tyyliä. Suomen perustuslain (731/1999) 12 §:n mukaan jokaisella on sananvapaus. Siihen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä.

Tarkastelu keskittyy sananvapauden käyttämiseen sosiaalisessa mediassa. Sosiaalisella mediassa yleensä tarkoitetaan verkkoviestintäympäristöjen kokonaisuutta. Sosiaalisessa mediassa voidaan jakaa mielipiteitä ja tietoa entistä nopeammin ja reaaliajassa. Facebook valittiin tarkastelun kohteeksi, sillä se on yksi sosiaalisen median käytetyimmistä palveluista.

Opinnäytetyössä selvitetään aiheen lainsäädäntöä sekä väärinkäyttöä ja oikeuskäytäntöä. Oikeuskäytäntö luo rajoja ja esimerkkejä siihen, miten kukakin voi puhua sosiaalisessa mediassa. Sillä on myös väliä millä tavalla asian ilmaisee.

Lopuksi käydään läpi johtopäätöksiä ja pohdintaa. Yksityishenkilön sananvapaus on laaja, yleensä syynä tähän on se, että yleisönä on vain muutama henkilö ja tuttavapiiri. Virkamiehen sananvapautta rajoitetaan hieman virkaan ja asemaan liittyvillä perusteluilla. Poliitikon sananvapaus on laajin ja sitä voidaan vain painavista syistä rajoittaa. Sosiaalinen media on luonut mahdollisuuden vihapuheelle, ja poliitikot esimerkiksi joutuvat sietämään vihapuhetta enemmän, sillä kunnianloukkaussännöksellä ei rajoiteta oikeutta poliittiseen kritiikkiin.

Pinja Haapanen & Jenni Hämäläinen

The freedom of speech in social media

Year	2018	Pages	58

The target of this thesis is to clarify boundaries of the freedom of speech in social media in relation to aspects of the private person, public servant and politician. The target was to research speakers role and manners. According to Finland's constitutional law everyone has a freedom of speech (731/1999). It includes the right to express, establish and receive information, opinions and other messages without any restrictions.

This research concentrates on the use of the freedom of speech in social media. Social media means the wholeness of the network. In social media you can share opinions and information faster than before and in real time. Facebook was selected because it is one of the most used services of the social media.

In this thesis the legislation, abuse and legal praxis are clarified. Legal praxis creates boundaries and examples for that as to how you can talk in social media. It matters also how you express it.

In the end conclusions and a consideration are reviewed. The private person's freedom of speech is wide, usually the reason for this is the fact that the public is only a few persons and a familiar circle. The freedom of speech of the public servant is restricted a little with reasons which are related to an office and position. Politician's the freedom of speech is the widest and it can be restricted only for serious reasons. The social media has created the possibility of hate speech and the politicians for example have to bear more hate speech because the rule of defamation does not cover a political criticism.

Keywords: Freedom of speech, social media, politician, public servant, private person

Lakiluettelo

Hallitusmuoto (94/1919)

Laki sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä (460/2003)

Henkilötietolaki (523/1999)

Suomen perustuslaki (731/1999)

Rikoslaki (39/1889)

Tekijänoikeuslaki (404/1961)

Vahingonkorvauslaki (412/1974)

Valtion virkamieslaki (750/1994)

Lyhenneluettelo

EOA	Eduskunnan oikeusasiamies
EIT	Euroopan ihmisoikeustuomioistuin
EIS	Euroopan ihmisoikeussopimus
JSN	Julkisen sanan neuvosto
KKO	Korkein oikeus

Sisällys

1	Johdanto	7
2	Opinnäytetyön tavoitteet ja menetelmät	8
3	Oikeudellinen ympäristö	9
3.1	Oikeuslähdeoppi	9
3.2	EU-oikeus	9
3.3	Kansallinen oikeus	10
3.4	Perusoikeudet	11
4	Sananvapaus	12
4.1	Sananvapaus käsitteenä	12
4.2	Sananvapaus EU:n lainsäädännössä	14
4.3	Sananvapaus Suomen lainsäädännössä	15
4.4	Sananvapauden toimintalahtöinen näkökulma	16
4.5	Yksityishenkilön sananvapaus	17
4.6	Virkamiehen sananvapaus	18
4.7	Poliitikon sananvapaus	20
4.8	Sananvapauden rajoittaminen	22
4.9	Sananvapauden väärinkäyttö	24
4.10	Vihapuhe	27
5	Sosiaalinen media	31
5.1	Sosiaalinen media käsitteenä	31
5.2	Sosiaalinen media lainsäädännössä	33
5.3	Sosiaalisen median edut	34
5.4	Sosiaalisen median haitat	34
5.5	Käyttäytyminen sosiaalisessa mediassa	36
6	Oikeuskäytäntö	37
6.1	KKO:2010:39	38
6.2	EOA: 2012	39
6.3	KKO:2012:58	40
6.4	KKO:2013:50	45
6.5	KKO:2014:89	46
6.6	EIT: 23.06.2015	46
6.7	AOKA Dnro OKV/1353/1/2015	48
7	Yhteenvedo ja pohdinta	49
	Lähteet	52
	Kuviot	56
	Taulukot	57

1 Johdanto

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan sananvapauden rajoja sosiaalisessa mediassa niin yksityishenkilön, virkamiehen kuin poliitikon kannalta. Tavoitteena on selvittää missä kulkevat sananvapauden rajat, kun tarkastellaan näkökulmia siihen, kuka puhuu ja miten puhuu. Sananvapaus sosiaalisessa mediassa valikoitui opinnäytetyön aiheeksi, sillä aihe on ollut viime aikoina esillä ja sananvapaus on kohuttanut sosiaalisessa mediassa. Sosiaalinen media edesauttaa sananvapauden käyttöä ja sen toteutumista.

Opinnäytetyö pohjautuu pääosin aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen, lainsäädäntöön, lainvalmisteluaineistoon, jotka antavat teoreettisen pohjan työlle. Teoria koostuu oikeudellisesta ympäristöstä ja käsitteiden määrittelystä sekä tulkinnasta. Työ pohjautuu myös oikeuskäytäntöön, jonka avulla tulkitaan rajavetoja sananvapauteen sosiaalisessa mediassa. Miten voit puhua sosiaalisessa mediassa virkamiehenä, poliitikkona ja yksityishenkilönä?

Sosiaalista mediaa tarkastellaan eri näkökulmista. Facebook on tarkastelun kohteena, sillä se on yksi sosiaalisen median käytetyimmistä palveluista. Sosiaalisen median käyttö on kasvanut viime vuosina sekä siellä on nykypäivänä erittäin helppoa ja nopeaa julkaista omia mielipiteitä. Kun julkaisukynnys on matala, tulee julkaistua asioita, joiden ei ole tarkoitus päätyä suurelle yleisölle. Tästä johtuvat kohuttavat kirjoitukset ja lainsäädännön tarkastelu liittyen sosiaaliseen mediaan. Sosiaalisessa mediassa voi kommentoida anonyyminä eli nimettömänä, minkä vuoksi kukaan ei tiedä julkaisun kirjoittajaa.

Suomi on demokraattinen yhteiskunta. Demokratialla tarkoitetaan kansanvaltaa, jossa kansalaisen pitää päästä vaikuttamaan ja keskustelemaan yhteiskunnallisista asioista. Demokratiassa sisältyy esimerkiksi sananvapautta, suvaitsevaisuutta, kansalaisten poliittisia oikeuksia, tasa-arvoa, yksilön vapautta ja arvoja. Demokratia on ennen kaikkea keskustelua eikä keskustelua voida käydä vain päättäjien kesken, vaan siihen tarvitaan mukaan myös kansalaisten ääni. Yhteiskunnan muuttuessa demokratia kehittyy ja keinot osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun ovat entistä paremmat. Sosiaalinen media parantaa kansalaisen mahdollisuuksia osallistua keskusteluun sekä helpottaa sananvapauden toteutumista. ¹ Sananvapaus on yksi keskeisimmistä periaatteista demokraattisessa yhteiskunnassa. ²

---

¹ Demokratia.fi 2017.

² HE 317/2010, 5.

2 Opinnäytetyön tavoitteet ja menetelmät

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää sananvapauden rajoja sosiaalisessa. Tavoitteena on pohtia eri näkökulmista mitä saa puhua ja mitä ei. Mitä merkitystä on sillä, että kuka puhuu? Miten yksityishenkilö, virkamies ja poliitikko voivat puhua? Voidaanko sananvapautta rajoittaa ja millaisia rikosoikeudellisia sanktioita sen väärinkäytöstä voi seurata?

Menetelmän eli metodin käsite on moniselitteinen ja se on sääntöjen ohjaama menettelytapa, jota käytetään apuna tieteessä, kun tavoitellaan ja etsitään tietoa tai ratkaistaan käytännön ongelmaa. Minkälaista tietoa etsitään ja keneltä tai mistä sitä etsitään ohjaavat yleensä menetelmän valintaa.³ Oikeustieteen metodissa normien soveltaminen käytäntöön tai säädösten tulkinta ei ole mekaaninen ja yksikäsitteisiä sääntöjä noudattava prosessi. Aarnio kuvailee, että oikeustieteen metodi on sananmukaista harkintaa tai oikeammin punnintaa, sekä se osoittautuu enemmänkin näkökulmaksi oikeuteen.⁴

Olennaisimmat osa-alueet oikeustieteessä ovat oikeushistoria, lainoppi, vertaileva oikeustiede, oikeussosiologia ja oikeusfilosofia. Näitä tarkastelutapoja voidaan työn laadinnassa joko yhdistää tai liikkua niiden välimaastossa. Oikeustieteellisestä tutkimuksesta suurin osa on lainoppia eli oikeusdogmatiikkaa, joka rakentuu voimassa olevien oikeuslähteiden varaan. Keskeisimpänä tutkimusongelmana lainopissa on selvittää voimassa olevan oikeuden sisältö kulloinkin käsiteltävässä oikeusongelmassa. Lainoppi pyrkii antamaan vastauksen siihen, kuinka tilanteessa pitäisi toimia voimassa olevan oikeusjärjestyksen mukaan. Keskeisiltä osiltaan lainoppi on oikeusjärjestyksen sääntöjen tutkimusta sekä erityisesti niiden sisällön tulkintaa. Lisäksi lainopin keskeinen tehtävä on oikeusjärjestyksen tai tutkimuskohteen systematisointi eli voimassa olevan oikeuden jäsentäminen.⁵

Yleisohjeita koskien oikeustieteen osa-alueiden tutkimusmenetelmiä on vaikea antaa. Metodeista keskeisimmiksi nousevat tekstianalyysi eli sisällönerittely ja empiiriset tutkimusmenetelmät, riippuen tutkimuksesta ja siinä käsiteltävästä erityiskysymyksestä. Tekstianalyysi on lähtökohtana silloin kun tutkitaan oikeusnormia. Empiiriset tutkimusmenetelmät voidaan jaotella laadullisiin ja määrällisiin. Lainopin metodit ovatkin lähellä laadullisia menetelmiä.⁶ Tässä opinnäytetyössä keskitytään lainoppiin, eli tutkimaan ja tulkitsemaan voimassa olevaa oikeussääntelyä sananvapauden ja sosiaalisen median kannalta. Opinnäytetyö pohjautuu pääosin aiheeseen liittyvään lainsäädäntöön, lainvalmisteluaineistoon, kirjallisuuteen sekä oikeuskäytäntöön.

---

³ Hirsjärvi 2009, 183-184.

⁴ Aarnio 2006, 237.

⁵ Husa 2008, 19-21.

⁶ Husa 2008, 25-26.

3 Oikeudellinen ympäristö

3.1 Oikeuslähdeoppi

Lähteitä, jotka pitävät sisällään informaatiota oikeuden sisällöstä, kutsutaan oikeuslähteiksi. Tärkein oikeuslähde on erityisesti oikeusdogmatiikan näkökulmasta lait ja muut säädökset. Nämä oikeuslähteet jaetaan kolmeen ryhmään niiden velvoittavuuden mukaan. Ryhmiä ovat vahvasti velvoittavat eli pakolliset, heikosti velvoittavat ja sallitut oikeuslähteet.⁷

Laki ja maantapa ovat vahvasti velvoittavia. Näihin oikeuslähteisiin on lainsoveltamisessa vedottava virkavirhevastuun nojalla. Kaikilla säädöksillä eli perustuslain (731/1999) ohella asetuksilla, valtioneuvoston ja ministeriöiden päätöksillä sekä hallintoviranomaisten antamilla määräyksillä ja ohjeilla tarkoitetaan lakia. Lainsäätäjän tarkoitus ja tuomioistuinratkaisut ovat heikosti velvoittavia oikeuslähteitä. Näiden soveltamatta jättämiseen ei ole liitetty virkavirhesankiota, mutta näistä oikeuslähteistä poikkeaminen on perusteltava päätöksenteossa. Oikeustiede sekä oikeushistorialliset, oikeusvertailevat ja reaaliset argumentit samoin kuin arvot ja arvostukset ovat puolestaan sallittuja oikeuslähteitä. Näihin voidaan vedota lainsoveltamisessa, mutta sivuuttamista ei tarvitse perustella.⁸

3.2 EU-oikeus

”Suomi on Euroopan unionin jäsen” lisättiin Suomen perustuslakiin lain ensimmäiseen pykälään vuonna 2012. Tällä rajoitetaan Suomen sisäistä ja ulkoista suvereenisuutta.⁹ EU-oikeudella tarkoitetaan kokonaisuudessaan Euroopan unionin oikeusnormistoa. Sen sisältö perustuu pitkälti EU-tuomioistuimen ratkaisukäytäntöön. EU-oikeus jaetaan primääri- ja sekundäärioikeuteen. Primäärioikeuteen kuuluvat perussopimukset ja jäsenvaltioiden liittymissopimukset. Lisäksi siihen kuuluvat EU:n yleiset oikeusperiaatteet, joita ovat muun muassa yhdenvertaisuuden periaate, suhteellisuusperiaate, luottamuksen suojanperiaate ja perusoikeudet. Sekundäärioikeuteen kuuluvat unionin toimielimien antamat asetukset, direktiivit ja päätökset sekä EU:n toimielinten työjärjestykset. Seuraavassa taulukossa esitetään primääri- ja sekundäärioikeuden jaottelu.¹⁰

---

⁷ Mutanen & Pohjalainen 2008, 32-33.

⁸ Mutanen & Pohjalainen 2008, 33.

⁹ Jyräki & Husa 2012, 104.

¹⁰ Karttunen, Laasanen, Sippel, Uitto & Valtonen 2017, 46-56.

Primäärioikeus	Sekundäärioikeus
Perussopimukset Jäsenvaltioiden liittymissopimukset EU:n yleiset oikeusperiaatteet	Asetukset, direktiivit ja päätökset EU:n toimielinten työjärjestykset

Taulukko 1 Primäärioikeus ja sekundäärioikeus (Karttunen ym. 2015, 56.)

Kansallisen oikeuden ja EU-oikeuden välistä suhdetta määrittävät tietyt periaatteet. Näitä periaatteita ovat EU-oikeuden välitön oikeusvaikutus ja tulkintavaikutus sekä EU-oikeuden etusija kansalliseen oikeuteen nähden ristiriitatilanteessa. Lisäksi periaatteita ovat EU-oikeuden vaatimukset, kansallisen prosessi- ja sanktionormiston soveltamiselle EU-oikeuden alaan kuuluvien oikeusjuttujen ratkaisutilanteissa, mukaan lukien jäsenvaltion vahingonkorvausvastuun periaate. Periaatteet määrittävät EU-oikeuden ja jäsenvaltioiden oikeuden välistä suhdetta sekä tuovat esiin EU-oikeuden valtion sisäisiä oikeusvaikutuksia jäsenvaltioiden viranomaisissa ja tuomioistuimissa. Periaatteet ovat yleisiä, sillä ne määrittävät EU-oikeuden valtionsisäisiä oikeusvaikutuksia ja suhdetta kansalliseen oikeuteen, riippumatta EU-oikeuden aineellisoikeudellisesta sisällöstä. Lainsoveltajien ja jäsenvaltioiden tuomioistuinten kannalta ovat periaatteet erityisen merkittäviä. Tulkintavaikutus sekä EU-oikeuden etusija voivat saada merkitystä myös kansallisen lainsäätäjän toiminnassa.¹¹

3.3 Kansallinen oikeus

Perustuslaki on valtion oikeudellinen perusta.¹² Keskeinen valtiojärjestystä koskeva normisto on sisällytetty perustuslakiin. Perustuslaissa säädetään myös yksityisen ja julkisen välisestä suhteesta. Siihen on sisällytetty säännöksen valtion pääorgaaneista, näiden asettamisesta, toimivallasta, tehtävistä sekä keskinäissuhteista ja koko valtiokoneiston toimintaperiaatteista sekä valtion hallinnollisesta rakenteesta. Oikeusjärjestyksen ydinsäännös on perustuslaki.¹³ Perustuslailla on tyypillisesti tavallisen lain säätämisestä poikkeava erityinen säätämisyjärjestys, joka vaatii määräenemmistön eduskunnassa tai kansanäänestyksen. Perustuslainsäätönsä käyttöö, soveltaminen ja tulkinta on ollut vuosikymmenet eduskunnassa ja siellä niiden on myös tarkoitus pysyä.¹⁴

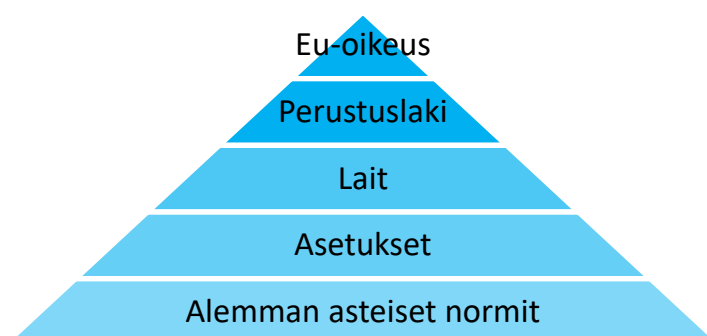
¹¹ Ojanen 2016, 66-67

¹² HE 1/1998, 5. Jyränki 2000, 41.

¹³ Jyränki & Husa 2012, 68.

¹⁴ HE 1/1998, 151. Jyränki 2000, 39-43.

Seuraavassa kuviossa esitellään normihierarkia, joka kuvaa oikeussäännösten keskinäistä etusijajärjestystä. Käytännössä voi esiintyä tilanteita, joissa useammassa eri normissa on voitu säätää samasta asiasta. Normien ollessa ristiriidassa keskenään, ratkaistaan mitä niistä sovelletaan. Alemman asteinen säännös ei voi olla normihierarkian mukaan ristiriidassa ylemmän asteisen säännöksen kanssa ja tällöin sovellettavaksi tulee säännös, joka on ylempänä normihierarkiassa.¹⁵

Kuvio 1: Normihierarkia (Karttunen ym. 2017, 37.)

Kirjoitettu laki on Suomen oikeusjärjestelmän keskeisin oikeuslähde ja lain esitöitä käytetään myös oikeuslähteenä. Laintulkintaongelmien ratkaisemista saattaa edistää erityisesti sovellettavasta laista annettu hallituksen esitys perusteluineen. Valtioneuvosto, presidentti ja ministeriöt antavat asetuksia. Muita alemman asteisia normeja ovat muun muassa ministeriöiden ja keskusvirastojen päätökset.¹⁶

3.4 Perusoikeudet

Perusoikeudet ovat yleisesti hyväksyttyjä perusarvoja jotka taataan perustuslain säännöksiin. Perusoikeussäännökset ovat sitovia oikeussäännöksiä ja vaikuttavat yksilön hyväksi niin julkisen toiminnan kautta sekä yhteiskunnassa muutenkin.¹⁷ Perusoikeudet turvataan perustuslain 22 §:n mukaan, jossa julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Turvaamisvelvollisuus ei rajoitu pelkästään yksilön ja valtion väliseen suhteeseen vaan koskee myös yksityisten keskinäisiä suhteita. Lakeja tulkitaan perusoikeusmyönteisesti

¹⁵ Karttunen ym. 2017, 37.

¹⁶ Karttunen ym. 2017, 36.

¹⁷ Jyränki 2000, 275.

eli valitaan tulkintavaihtoehdoista se joka parhaiten edistää perusoikeuksien tarkoitusta. Perustuslain etusijan 106 §:n mukaan, jos tuomioistuimen käsiteltävänä olevassa asiassa lain säännöksen soveltaminen olisi ilmeisessä ristiriidassa perustuslain kanssa, tuomioistuimen on annettava etusija perustuslain säännökselle. Tämä tarkoittaa perusoikeuksien asianmukaista huomioonottamista kaikissa vaiheissa oikeudellisessa prosessissa. Perusoikeuksien keskeinen sisältö ymmärretään yksilön suojaksi julkisen vallankäyttöä vastaan. Valtio pidättäytyy loukkaamasta perusoikeuksia ja siltä myös vaaditaan toimenpiteitä perusoikeuksien toteuttamiseksi.¹⁸

Hallituksen esityksen (309/1993) tavoitteena oli perusoikeusuudistus, joka kohdistui yksilön oikeuksien perustuslaintasaisen turvan laajentamiseen ja vahvistamiseen. Perusoikeussäännökset ehdotettiin uudistettaviksi kokonaisuudessaan niin, että ne koottaisiin hallitusmuodon (94/1919) II lukuun, joka korostaa valtiosäännön yhtenäisyyttä sekä liittää perusoikeuksien kehittämisen hallitusmuodon muihin säännöksiin. Hallitusmuodon toisessa luvussa turvattiin jo varsin kattavasti keskeiset vapausoikeudet mutta näitä vapausoikeussäännöksiä ehdotettiin täsmennettäväksi ja osin myös alaltaan laajennettaviksi.¹⁹

Perusoikeusuudituksella pyrittiin parantamaan ja laajentamaan yksilöiden oikeuksien perustuslaintasosta turvaa eri aloilla. Perusoikeusuudituksella parannettaisiin ulkomaalaisten oikeudellista asemaa Suomen oikeusjärjestelmässä. Tällä parannettaisiin yksilön mahdollisuuksia vedota suoraan perusoikeuksiinsa viranomaisissa ja tuomioistuimissa. Oikeuksien selkeällä määrittelyllä perustuslaissa autetaan ihmisiä hahmottamaan oikeutensa, sekä asemansa suhteessa julkiseen valtaan, yhteiskuntaan ja ympäristöön. Yksilön elämän perusoikeusturvan parantuminen välittyisi edelleenkin suurelta osin tavallisen lainsäädännön välityksellä. Tällä perusoikeusuudituksella asetettaisiin yleisiä puitteita yksilön asemaan vaikuttavalle lainsäädäntötyölle sekä määritettäisiin yleisesti ottaen aikaisempaa tiukemmat mahdollisuudet rajoittaa yksilön perusoikeuksia lailla.²⁰

4 Sananvapaus

4.1 Sananvapaus käsitteenä

Sananvapauden tarkoituksena on turvata yleisesti viestinnän vapautta. Sillä suojataan perustavanlaatuaista oikeutta ilmaista itseään sekä kommunikointia muiden ihmisten kanssa. Sanan-

---

¹⁸ Innanen & Saarimäki 2012, 9-12.

¹⁹ HE 309/1993, 1-2.

²⁰ HE 309/1993, 33-35.

vapautta pidetään poliittisena perusoikeutena, jonka perustarkoituksena on turvata edellytykset vapaalle tiedonvälitykselle ja vapaalle kansalaiskeskustelulle. Jokaisella on oikeus osallistua sekä vaikuttaa itseään ja yhteiskuntaa koskevaa päätöksentekoon. Jokaisella on myös oikeus arvostella sekä valvoa vallankäyttöä.²¹ Sananvapautta ei ole sidottu mihinkään tiettyyn viestinnän menetelmään, joten sananvapaus on turvattu käytettävästä menetelmästä riippumatta. Näin ollen sananvapauden piiriin kuuluvat yhtä lailla teksti, ääni ja kuvan muodossa esitetty viesti. Perustuslain sananvapaussäännös on siis lähtökohtaisesti välineneutraali. Sananvapaussäännöksen piiriin kuuluvat kaikenlaiset mielipiteet ja tiedot, sekä viestit niiden sisällöstä riippumatta ja katsomatta sitä mihin tarkoitukseen viestejä ilmaistaan tai julkistetaan.²²

Sananvapaus on Suomessa perusoikeusnormi, joka on säädetty perustuslain tasolla ja samaan aikaan sananvapaus on myös maailmanlaajuinen ihmisoikeus sekä yhteiskuntafilosofinen arvo. Sananvapausajattelun kehityksessä on huomioitava erilaisten käsitteiden rinnakkainen, päällekkäinen ja jopa myös ristiriitainen käyttö. Käsitteellisesti voidaan puhua yhtäaikaaisesti sanan-, ilmaisun- ja painovapaudesta. Neuvosen näkemyksen mukaan ilmaisunvapaus käsittäisi inhimillisen ilmaisun muodot teatterista painotuotteisiin. Hänen mukaansa sananvapaus rajoittuisi suulliseen, kuvalliseen ja kirjalliseen viestintään ja painovapaus käsittäisi kirjallisen ilmaisun muotoja.²³

Haastatteluissa on arvioitu Suomen sananvapauden tilaa hyväksi verrattuna moniin muihin maihin sekä Suomessa eri kansanryhmien vastakkainasettelut eivät ole vielä kovinkaan suuria. Vaikka suomalaisten sananvapauden tila koettiin hyväksi, näkemyksistä voidaan lukea, että julkinen keskustelukulttuuri ei kaikilta osin tue sananvapautta tai ainakaan kaikenlaisten mielipiteiden asiallistakaan ilmaisemista. Esimerkkinä rasismi- ja maahanmuuttokeskustelut, jossa osapuolet joutuvat harkitsemaan tarkkaan sanansa eri syistä, joita ovat häirinnän ja väkivallan pelko tai mielipiteiden teilaus ja rangaistus avoimesta esittämisestä. Vaikeneminen asioista pelon vuoksi ei ole sananvapauden näkökulmasta koskaan hyvä asia. Toisaalta tietty vaikeneminen, sanojen harkinta ja tarkka asettelu, sekä julkitulon paikkaa ja aikaa koskevat valinnat kuuluvat vastuulliseen sanankäyttöön.²⁴

---

²¹ Manninen 2011, 460-461.

²² Manninen 1999, 390-393.

²³ Neuvonen 2005, 9.

²⁴ Pöyhtäri 2013, 156-161.

4.2 Sananvapaus EU:n lainsäädännössä

Sananvapaus turvataan Euroopan ihmisoikeussopimuksessa (63/1999)²⁵, Euroopan Unionin oikeudessa sekä kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa.²⁶ Oikeudellisesti merkittävin ihmisoikeussopimus Suomen kannalta on Euroopan ihmisoikeussopimus. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin valvoo Euroopan ihmisoikeussopimuksen noudattamista ja sen päätöksillä on merkittävä vaikutus. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimeen voidaan valittaa tapauksissa, joissa yksilön ihmisoikeuksia on loukattu valtion toimesta. Valitus on mahdollista tehdä sen jälkeen, kun asia on käsitelty Suomen oikeusasteissa ja kaikki valitustiet ovat käytetty loppuun. Valtio, joka saa huomautuksen joutuu korjaamaan lainsäädäntöä tai käytäntöä sopimuksen mukaiseksi ja saa maksettava mahdollisesti korvauksia, jos sopimuksella olevaa ihmisoikeutta on loukattu. Euroopan ihmisoikeussopimus on määritellyt ihmisoikeuksien minimitason.²⁷

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 artikla koskee sananvapautta. Sananvapaus sisältää vapauden pitää mielipiteitä sekä vastaanottaa ja levittää tietoja ja ajatuksia alueellisista rajoista riippumatta ja viranomaisten siihen puuttumatta. Tässä artikkelissa ei estetä valtioita tekemästä radio-, televisio- ja elokuvayhtiöitä luvanvaraisiksi. Sananvapauden käyttöön liittyy velvollisuuksia ja vastuuta. Se voidaan asettaa sellaisten muodollisuuksien, rajoitusten, ehtojen, ja rangaistusten alaiseksi, joista on säädetty laissa ja jotka ovat välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen turvallisuuden, alueellisen koskemattomuuden tai yleisen turvallisuuden vuoksi, rikollisuuden estämiseksi, epäjärjestyksen, terveyden tai moraalisen suojaamiseksi, muiden henkilöiden maineen tai oikeuksien turvaamiseksi, luottamuksellisten tietojen paljastumisen estämiseksi, tai tuomioistuinten arvovalan ja puolueettomuuden varmistamiseksi.

Suomessa sananvapaus ihmisoikeutena perustuu laajasti Euroopan ihmisoikeussopimuksen säännöksiin ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tulkintaan.²⁸ Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännössä sananvapauden merkitystä demokraattiselle yhteiskunnalle on korostettu. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on pitänyt tärkeänä oikeuksia osallistua demokraattiselle yhteiskunnalle ominaiseen mielipiteiden sekä ajatusten vaihtoon ja myös sitä, että vallankäyttöä voidaan arvostella vapaasti niin lehdistössä kuin yleisessä mielipiteessä.²⁹

---

²⁵ Euroopan ihmisoikeussopimus 10 artikla. http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_FIN.pdf

²⁶ Manninen 2011, 459.

²⁷ Neuvonen 2012, 67-68.

²⁸ Neuvonen 2012, 69.

²⁹ <http://echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>

Sananvapaus ja tiedonvälityksen vapaus taataan myös Euroopan perusoikeuskirjassa. Perusoikeuskirjan 11 artiklan mukaan jokaisella on oikeus sananvapauteen, ja se sisältää mielipiteenvapauden sekä vapauden vastaanottaa ja levittää tietoja tai ajatuksia viranomaisten siihen puuttumatta ja alueellisista rajoista riippumatta. Artiklan mukaan myös tiedotusvälineiden vapautta ja moniarvoisuutta kunnioitetaan.³⁰

4.3 Sananvapaus Suomen lainsäädännössä

Suomen perustuslain toisen luvun 12 §:n mukaan jokaisella on sananvapaus. Sananvapauteen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Tarkempia säännöksiä sananvapauden käyttämisestä annetaan lailla. Lailla voidaan säätää kuvaohjelmia koskevia lasten suojelemiseksi välttämättömiä rajoituksia. Suomen perustuslain toisen luvun 12 §:n toisen momentin mukaan viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ja muut tallenteet ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Jokaisella on oikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta ja tallenteesta.

Tarkempia säännöksiä sananvapauden käytöstä joukkoviestinnässä annetaan sananvapauslailla eli lailla sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä (460/2003). Sananvapauslakia sovelletaan Suomessa harjoitettavaan ohjelma- ja julkaisutoimintaan. Lainkäyttöpiiriin kuuluvat vain ohjelma- ja julkaisutoiminta joilla on tarpeeksi yhtymäkohtia Suomeen.³¹

Sananvapaus oli yksi ehdotetuista säännöksistä hallitusmuodon (94/1919) II lukuun. Hallitusmuodon toisen luvun 10 §:ssä säädetään sananvapaudesta siten, että Suomen kansalaisella on sananvapaus sekä oikeus kirjoituksen ja kuvallisen esityksen painosta julkaisemiseen kenenkään niitä ennakolta estämättä, niin myös oikeus edeltäpäin lupaa hankkimatta kokoontua keskustelemaan yleisistä asioista tai muussa luvallisessa tarkoituksessa sekä perustaa yhdistyksiä tarkoitusten toteuttamista varten, jotka eivät ole vastoin lakia tai hyviä tapoja. Hallituksen esityksessä sananvapautta koskevat säännökset ehdotettiin kirjoitettavaksi yksityiskohteisemmin ja täsmällisemmin. Hallituksen esityksessä sananvapauteen tulisi lukea oikeus ilmaista, julkistaa, sekä vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Lisäksi turvattaisiin tallennejulkisuus eli oikeus saada tieto viranomaisen hallussa olevasta asiakirjasta tai muusta tallenteesta uutena perusoikeutena.³²

---

³⁰ Euroopan perusoikeuskirja 2012 11 artikla.

³¹ Tiilikka 2008, 24.

³² HE 309/1993, 18.

Uudistuksen tarkoituksena oli taata kansanvaltaisen yhteiskunnan edellytyksenä oleva vapaa mielipiteen muodostus, avoin julkinen keskustelu, moniarvoisuus ja joukkotiedotuksen vapaa kehitys sekä mahdollisuus vallankäytön julkiseen kritiikkiin. Sananvapautta voidaan pitää poliittisena perusoikeutena, mutta sananvapaus ei kuitenkaan rajoitu vain poliittisiin ilmaisuihin, vaan sen piiriin on luettu muunkin tyyppiset ilmaisut niiden sisällöstä riippumatta. Sananvapaudella annetaan yleisesti turvaa erilaisille luovan toiminnan ja itseilmaisun muodoille. Uudella säännöksellä turvataan periaatteessa myös kaupallista viestintää. Sananvapaus turvataan riippumatta julkistamiseen tai ilmaisemiseen kulloinkin käytettävästä menetelmästä, eikä sitä ole sidottu mihinkään tiettyyn viestinnän muotoon esimerkiksi painettuun sanaan.³³

4.4 Sananvapauden toimintalähtöinen näkökulma

Sananvapautta voidaan tarkastella toimintalähtöisestä näkökulmasta, jolloin sananvapaus voidaan jakaa niihin joihin sananvapauden käyttö vaikuttaa tai jotka tulisi huomioida sananvapautta käytettäessä. Sananvapauteen sisältyvät oikeudet ovat julkaisijan oikeus, ilmaisijan oikeus sekä vastaanottajan oikeus. Lisäksi myös muiden tahojen oikeudet jotka tulevat esille sananvapauden käytössä ja yhteiskunnan etu.³⁴

Julkaisijan oikeuteen kuuluvat lähettäminen sähköisessä viestinnässä, kustannusoikeus, myymisoikeus, maahantuomisen oikeus sekä painotuotteen julkaisu-oikeus. Nykyhetkellä jokainen voi olla julkaisija eli tiettyjen toimijoiden oikeudeksi ei voida enää perustella vahvaa sananvapaussuojaa. Mikäli halutaan antaa eritasoista suojaa, tulee sananvapaussuoja antaa sisällön perusteella. Nykyhetkellä ei ole enää perusteltua rajata ammatinharjoittajien tai tiettyjen organisoituneiden toimijoiden tiettyjä toimintoja yksinoikeudeksi. Rajattu sananvapaus koskee virkamiehiä, vankeja ja sotilaita. Nykyään virkamiehet nauttivat täyttä sananvapautta pois lukien virkaan liittyvät erityistilanteet. Virkamiehiltä edellytetään asianmukaisuutta, asiallisuutta ja virkaan nähden lausuntojen sopivuutta, koskien erityisesti virka-asemassa annettuja lausuntoja ja lisäksi joissakin rajoissa lausuntoja yksityishenkilönä. Lähtökohtana on kuitenkin sama sananvapaus kuin jokaisella.³⁵

Ilmaisijan oikeus tarkoittaa sananvapaussäännösten mukaan, että jokaisella on oikeus ilmaisuun ennakolta estämättä. Ilmaisijana voi olla kuka vain ja ilmaisu voi olla myös periaatteessa millainen vain. Sananvapauden piiriin kuuluvat mielipiteen ilmaiseminen yksityisellä tai julkisella paikalla ja muu esiintyminen sekä taideteosten tai lehtisten jakaminen. Usein joukkoviestinnässä ilmaisija on toimittaja, mutta ilmaisija voi olla myös

³³ HE 309/1993, 56.

³⁴ Neuvonen 2012, 165.

³⁵ Neuvonen 2012, 173-174.

kolumnisti, haastateltava tai vaikka yleisönosastolle kirjoittava henkilö. Ilmaisun tai viestin alkuperäinen subjekti on ilmaisija, kuten kirjoittaja, näyttelijä, laulaja tai muu vastaava. Sananvapauden käytön ydin on oikeus ilmaista ja ilmaisu. Yksilöiden asemaa viestien tekijöinä ja ilmaisijoina korostaa sosiaalinen media. Aikaisempi käsitys organisoidusta julkaisijasta yksilön ja yleisön välissä viestien levittäjänä on suurelta osin vanhentunut. Nykyiset tietoverkot mahdollistavat jokaiselle, jolla on taitoa saada ilmaisunsa julki miljoonille ihmisille. Ilmaisijan asema on vahvistunut teknisen kehityksen myötä.³⁶

Viestien vastaanottaminen voidaan jaotella kolmeen ulottuvuuteen, joita ovat oikeus julkiseen tietoon eli valtiohallinnon julkisuusperiaate, oikeus saada tietoa kansalaisena eli sananvapauden demokratiaperustelu sekä oikeus saada tietoa itseä kiinnostavista asioista, jotka hahmotellaan keinoksi kehittää itseään ja tiedon itseisarvoksi. Julkisuusperiaate turvaa mahdollisuuden toimia osana yhteiskuntaa, mutta myös mahdollistaa julkisen vallan käytön valvomisen. Sananvapauden demokratiaperustelun lähtökohtana on, että kansalainen saa tietoa toimivan joukkoviestinnän kautta riittävän monimuotoisesti, kuten kansanryhmän omalla kielellä.³⁷

4.5 Yksityishenkilön sananvapaus

Lakia sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä sovelletaan yksityisen henkilön pitäessä yllä sähköisen viestintäverkon kotisivua. Soveltamisalaan kuuluvat lain 12 § (rikoksen tekijän ja osallisen vastuu), 14 § (vahingonkorvausvastuu), 16 § (lähdesuoja ja oikeus anonyymiin ilmaisuun), 18 § (verkkoviestin jakelun keskeyttämismääräys), 19 § (toimivaltainen tuomioistuimien), 22 § (menettämisseuraamus ja verkkoviestin hävittämismääräys) ja 24 (syyteoikeus). Lainsäätäjän tahto on ollut, että yksityishenkilön ylläpitämiin kotisivuihin ei ole tarpeen kohdistaa yhtä raskasta sääntelyä kuin verkkojulkaisuihin joiden ylläpitäjinä toimivat säännöllisesti tai/ja ammattimaisesti joukkoviestintää harjoittavat yritykset tai muut yhteisöt.³⁸

Yksityishenkilönä voit kirjoittaa omalle Facebook-sivulle tai Twitter-tilille melko vapaasti sananvapauden rajoitusten puitteissa. Facebookissa yksityishenkilöllä seuraajia ei ole yhtä paljon ja seuraajat ovat tällaisessa tilanteessa yleensä julkaisijan tuttuja. Ketään ei saa kuitenkaan loukata tai syrjiä.

---

³⁶ Neuvonen 2012, 165-169.

³⁷ Neuvonen 2012, 169-170.

³⁸ Niiranen 2013, 27.

4.6 Virkamiehen sananvapaus

Virkamiehen sananvapautta arvioidaan virkamieslain (750/1994) 14 §:n toisen momentin mukaisesti, joka perustuu siihen, miten virkamiehen on käyttäydyttävä asemansa ja tehtäviensä edellyttämällä tavalla. Käyttäytymisvelvoite virkamiehen viran ulkopuoliseen sanankäyttöön herättää kysymyksen sananvapauden rajavedoista. Virka-aikana tapahtuva sanankäyttö on osa virkatehtävien hoitoa ja silloin siihen voi myös kohdistua viraston asettamia laadullisia vaatimuksia sekä esimiesten ohjausta. Sanankäyttö, joka on virkatehtävien vastaista voi olla perusteena virkavirheelle ja kurinpidollisille tai rikosoikeudellisille sanktioille. Virkamiehen virkatehtävien hoidon ja virkamiehen yksityiselämän erottaminen ei ole aina yksinkertaista. Rajanveto voi tapahtua työtehtävien ja työajan perusteella virkahierarkiassa alemmalla tasolla olevien virkamiesten osalta mutta virkamiehet, jotka ovat esimiesasemassa saatetaan samaistaa virastoonsa julkisesta esiintymisestä.³⁹ Rajoituksia sananvapaudesta sovelletaan perusoikeusmyönteisen laintulkinnan periaatteiden mukaisesti ja nämä kyseiset periaatteet myös vaikuttavat virkamiehen sananvapauden rajoituksiin. Tulkittaessa rajoitussäännöksiä pidetään lähtökohtana virkamiehien ilmaisunvapautta. Virkamiehillä on myös oikeus esittää mielipiteitään virkatehtävistä tai viraston toimialaan kuulumattomista asioista niin kuin jokaisella muullakin.

40

Monet virkamiehet valtionhallinnossa vuosien varrella ovat saaneet kritiikkiä liittyen sananvapauteen. Organisaatiot antavat henkilöstölle tiukkoja viestintäohjeistuksia ja lausunnonantajat on tarkoin määritelty sekä muiden taas oletetaan olevan hiljaa. Virkamiehet toivoisivat, että olisi jokin selkeä pykälä, joka määrittelee mitä saa ja voi sanoa. Tällaista pykälää ei kuitenkaan ole lainsäädännössä, mainitsee lakimies Rita Ridanpää. Lojaliteettivelvollisuuden sisältöä eikä sen rajoja suhteessa sananvapauteen voida täsmällisesti määritellä. Tosiasioita ei pidä kätkeä ja niistä saa ja pitää kertoa, kunhan muistaa asianmukaisuuden. Kirjoitus ei saa olla sellainen, millä pyritään selkeästi pelkästään vahingoittamaan työnantajaa. Virkamiehen tulee muistaa myös kielenkäytön vaatimukset. Asiatietojen tulee olla oikeita sekä toteennäytettäviä ja mielipiteet sekä kannanotot tulee esittää asiallisesti.⁴¹ Sananvapauden käytöstä seuraavia sanktioita virkamiesten osalta on perusteltu muun muassa sillä, että virheelliset tiedot joita esitetään mielipiteissä vahingoittavat viranomaisia.⁴²

Virkamiehet ovat kokeneet myös kritiikkiä koskien sananvapautta. Hän sanoo, että lain tasolla sananvapaus on riittävä, mutta ongelmat syntyvät virastojen tekemästä laintulkinnasta. Julki-

³⁹ Ollila 2004, 23-24.

⁴⁰ Manninen 1999, 393.

⁴¹ Lotsari-Coffeng 2014, 10-11.

⁴² Ollila 2004, 36.

sen sanan neuvosto on myös huolissaan siitä, että haastatteluja on alettu sopimattomalla tavalla kontrolloida. JSN:n puheenjohtaja Risto Uimosen mielestä suomalaisilla työpaikoilla tutkitaan suita perusoikeuksia loukkaavalla tavalla. Virkamiesten sanomiset täytyy tarkastuttaa ylemmillä virkamiehillä. Asioista halutaan antaa suurelle yleisölle kaunisteltu kuva. Työnantajalla ei ole oikeutta rajoittaa työntekijöiden haastatteluja ja kommentteja organisaation asioista, jotka koskevat esimerkiksi työturvallisuutta, resurssipulaa ja tasa-arvoa.⁴³

Poliisin tehtävien luonteesta johtuen, poliisin sananvapaus on tietyllä tavoin erityisasemassa, sillä poliisi toimii tilanteissa, joissa korostuvat moitittavat teot, asioiden arkaluonteisuus, rikos sekä rangaistavuus. Poliisin hallussa on tietoja asioista, jotka perustuvat jonkun moitittavuuden arviointiin. Taustalla saattaa olla epäily siitä, että joku on tehnyt rikkomuksen tai rikoksen, mikäli hän on tekemisissä poliisin kanssa. Mahdollisten taustatietojen vuoksi poliisin tekemät ilmaisut virkatehtäviin liittyen tai ei, ovat korostuneesti huomion kohteena.⁴⁴ Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisussa poliisien sananvapaudesta virkatehtävien ulkopuolella on tullut huomautuksia tai kehotuksia kiinnittää huomiota jatkossa asiaan. Esimerkiksi eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisussa 31.12.1999 (dnrot 1261/4/96, 1905/4/98, 909/2/99), jossa annettiin poliisille huomautus kirjoituksista, jotka olivat rasistisia.⁴⁵

VTT on loukannut työntekijöidensä sananvapautta puuttuessaan näiden julkisiin esiintymisiin. Eduskunnan oikeusasiamies otti tämän asian tutkittavakseen omasta aloitteestaan, kun kyseisestä asiasta oli virinnyt keskustelua 2010 kesällä. Tällä puuttumisella loukattiin työntekijöiden sananvapautta, Euroopan ihmisoikeussopimusta ja Suomen perustuslakia. Työntekijä oli käynyt asiantuntijana kuultavana eduskunnan talousvaliokunnassa sen käsitellessä uusien ydinvoimaloiden rakentamista ja tästä syystä sai VTT:ltä kirjallisen varoituksen. VTT sai tästä hyvästä oikeusasiamieheltä huomautuksen. VTT oli toisessa tapauksessa estänyt työntekijänsä julkaisemasta turpeen energiakäyttöä koskevan yleisöpalstakirjoituksen, mutta tapaus oli niin lievä, että oikeusasiamies tyytyi vain lausumaan käsityksenä asiassa.⁴⁶

Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomuksessa vuonna 2000 todettiin, että sananvapauskanteissa on ollut nimenomaan usein kysymys virkamiehen sananvapaudesta. Lähtökohtaisesti virkamiehillä on samanlainen sananvapaus kuin muillakin kansalaisilla mutta heidän sanankäytölleen voidaan asettaa kuitenkin tietty asiallisuusvaatimus. Mahdolliset rajoituksen sananvapauteen voivat johtua virkamiehiltä vaadittavasta yleisestä käyttäytymisnormista tai hoidettavan viran luonteesta.⁴⁷

---

⁴³ Lotsari-Coffeng 2014, 10-11.

⁴⁴ Ollila 2004, 24.

⁴⁵ EOA Dnro 2793/4/05.

⁴⁶ Yle-Uutiset. 15.12.2011.

⁴⁷ Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus 2000, 61.

4.7 Poliitikon sananvapaus

Sananvapauden ydinajatuksena on poliittinen perusoikeus ja näin ollen se antaa suojaa viestinnälle joka liittyy poliittiseen toimintaan.⁴⁸ Poliittisen viestinnän kohdalla suojan taso on vahva, kun taas vastaavasti rajoitustoimien kynnys on korkea. Sananvapauden erityistä merkitystä poliittisen keskustelun sekä poliittisen toiminnan vapauden kannalta on korostettu Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännössä. Hallituksen, tuomioistuinten ja muiden viranomaisten toimien arvosteleminen kuuluvat poliittisen viestinnän vapauteen.⁴⁹

Kunnian suojan ja sananvapauden välinen jännite on tullut esille ihmisoikeuskäytännössä ennen kaikkea jutuissa, missä rangaistusvaatimus ei perustu tietojen virheellisyyteen, vaan henkilön arvosteluun perusteettoman ankarasti joukkotiedotusvälineessä tai hänestä loukkaavalla tavalla luotuun negatiiviseen mielikuvaan. Oikeutta poliittiseen kritiikkiin, joka kohdistuu henkilön toimintaan poliittisessa elämässä, ei rajoiteta kunnianloukkaussännöksellä.⁵⁰ Sananvapauden merkitystä kansanedustajille on korostettu Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännössä varsinkin poliitikoille ja oppositiopuolueiden edustajille. Nämä korostukset liittyvät joukkotiedotusvälineiden ja poliitikkojen erityiseen asemaan sekä tehtäviin demokraattisessa yhteiskunnassa. Poliitikkojen tehtävä on osallistua julkiseen keskusteluun ja edustaa sekä puolustaa kannattajien etuja. Poliitikkojen erityinen velvollisuus sekä vastuu liittyvät siihen, että sananvapauden käyttäminen on poliitikkojen erityinen tehtävä eikä pelkästään oikeus demokraattisessa yhteiskunnassa.⁵¹ Seuraavissa kuvissa esitellään esimerkin kautta poliitikon sananvapautta sosiaalisessa mediassa.

Kuva 1: Facebook, Teuvo Hakkarainen 16.5.2015

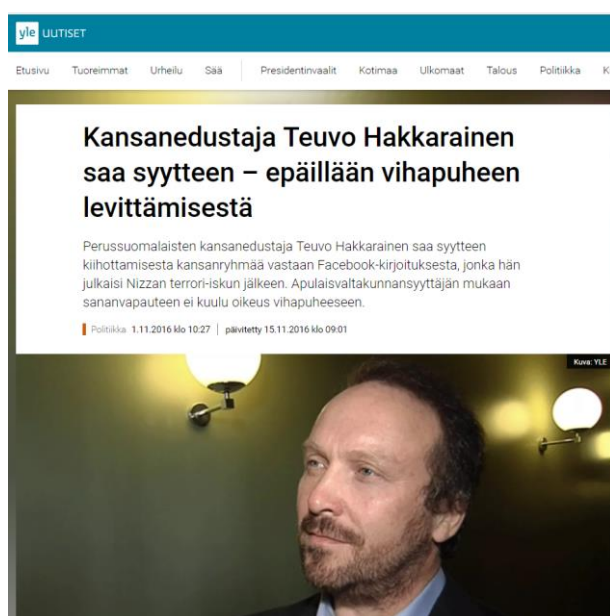
⁴⁸ HE 309/1993, 56.

⁴⁹ Manninen 1999, 391.

⁵⁰ Nuutila & Majanen 2013, 675.

⁵¹ Manninen 1999, 394-395.

Perussuomalaisten kansanedustaja Teuvo Hakkarainen oli vuonna 2012 julkaissut Facebook-sivuillaan Helsingin käräjäoikeuden asiakirjaa, jossa oli paljastettu kahden raiskauksesta tuomitun nimet. Hakkarainen perusteli julkaisun sallittavuutta sillä, että hän ei suojele raiskauksesta tuomittuja. Oikeustieteen asiantuntijoiden mukaan näiden nimien julkaiseminen saateen kuitenkin katsoa yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämiseksi tai henkilötietolain (523/1999) rikkomukseksi. Tietoa rikoksesta pidetään lain mukaan niin sanottuna arkaluonteisena henkilötietona, jonka käsittelylle pitää olla erityinen peruste. Rikoksesta tuomittujen nimien julkaisemisesta mediassa on saanut tavallisesti vähintään kaksi vuotta ehdotonta vankeusrangaistusta.⁵² Hakkarainen tuomittiin vuonna 2017 rasistisesta Facebook-kirjoituksesta. Seuraavassa kuvassa on uutisointia aiheesta.

Kuva 2: Yle-Uutiset 1.11.2016

Vuonna 2017 Teuvo Hakkarainen oli tuomittu kiihottamisesta kansanryhmää vastaan. Rangaistukseksi hän sai 20 päiväsakkoa. Oikeus määräsi Hakkaraisen poistamaan kirjoituksen, joka oli islaminuskoisia ihmisiä leimaava. Kirjoitus oli panetteleva ja herjaava lausuma islaminuskoisia kohtaan ja se sisälsi uhkauksen islaminuskoisia kohtaan, sillä viesti vaati islaminuskoisten poistamista maasta.⁵³ Perussuomalaispoliitikko Terhi Kiemunki oli kirjoittanut blogissaan kaikkien Euroopan terroristien olevan muslimeja. Kiemunki tuomittiin kiihottamisesta kansanryh-

⁵² Rimaila 2012. Ilta-Sanomat.

⁵³ Seppälä 2017.

mää vastaan sakkorangaistukseen. Kiemunki valitti hovioikeuteen ja oli perustellut kirjoituksen niin, että tilastollisten tosiasioiden toteamisesta tai edes mielipiteen kertomisesta ei tule rikollista, jos joku ei pidä niistä.⁵⁴

4.8 Sananvapauden rajoittaminen

Sananvapaus on lähtökohtaisesti erittäin laaja-alainen oikeus. Rakenteeltaan sananvapaus luoo oletettaman laaja-alaisesta, lähtökohtaisesti rajoittamattomasta ja avoimesta oikeudesta. Sananvapauden käyttämisestä annetaan tarkempia säännöksiä lailla. Avointa sananvapauden käyttöä sovelletaan lailla säädettyjen käyttörajoitusten ulkopuolella.⁵⁵ Sananvapauden rajoittamiseen on suhtauduttava pidättyvästi. Perusoikeuksien rajoittamistoimivalta on uskottu lähtökohtaisesti ainoastaan lainsäätäjälle. Perusoikeuden ytimeen ulottuvaa rajoitusta ei ole mahdollista säätää tavallisella lailla, eikä se voi olla ristiriidassa myöskään Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa. Lähtökohtana sananvapauden rajoitusten tulkinnassa pidetään sitä, että sananvapaus on pääsääntö ja sen rajoittaminen poikkeus.⁵⁶

Sananvapaus ei kuitenkaan ole sillä tavoin ehdoton perusoikeus, etteikö sitä voitaisi rajoittaa. Perusoikeusjärjestelmällä suojataan kuitenkin muitakin oikeuksia kuin sananvapautta. Julkisessa keskustelussa voidaan esimerkiksi edellyttää kunnioitettavan muiden henkilöiden yksityiselämää ja kunniaa. Sananvapauden rajoittaminen voi olla tarpeen painavista ja hyväksyttävistä syistä. Perusoikeuksien rajoitusedellytyksiä ovat lailla säätämisen vaatimus, täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimus, hyväksyttävyyysvaatimus, ydinalueen koskemattomuuden vaatimus, suhteellisuusvaatimus, oikeusturvavaatimus ja ihmisoikeusvelvoitteiden noudattamisen vaatimus. Vain eduskuntalailla voidaan säätää sananvapauden rajoituksista, sekä viranomaiset voivat puuttua vain lain nojalla sananvapauteen.⁵⁷ Sananvapaus on perus- ja ihmisoikeus, joka on turvattu ihmisoikeussopimuksissa ja perustuslaissa eli sen rajoittamisen on täytettävä perus- ja ihmisoikeuksien rajoittamiselle asetetut edellytykset.⁵⁸

Sananvapauden ennakkosensuuri kielletään eurooppalaisessa lainsäädännössä ja kielto on kirjattu Suomessa perustuslakiin. Kuitenkin Euroopan ihmisoikeustuomioistuin saattaa hyväksyä ennakkosensuurin, mikäli ilmaisu voi vahingoittaa valtion turvallisuutta, yritystä tai henkilöä niin korvaamattomasti, että sanktio jälkikäteen olisi riittämätön.⁵⁹ Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 artiklan 2. perusteessa mainitaan sananvapauden rajoitusperusteet, jotka menevät

---

⁵⁴ Tanninen 2016. Yle-Uutiset.

⁵⁵ Ollila 2004, 16.

⁵⁶ Pöytäti & Kantola 2013, 61.

⁵⁷ Manninen 1999, 401-410.

⁵⁸ Neuvonen 2012, 179.

⁵⁹ Pöytäti & Kantola 2013, 60.

seuraavalla tavalla. Sananvapauden käyttöön liittyy velvollisuuksia ja vastuuta, se voidaan asettaa sellaisten muodollisuuksien, ehtojen, rajoitusten ja rangaistusten alaiseksi, joista on säädetty laissa ja jotka ovat välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen turvallisuuden, alueellisen koskemattomuuden tai yleisen turvallisuuden vuoksi, epäjärjestyksen tai rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalin suojaamiseksi, muiden henkilöiden maineen tai oikeuksien turvaamiseksi, luottamuksellisten tietojen paljastumisen estämiseksi, tai tuomioistuinten arvovalan ja puolueettomuuden varmistamiseksi.⁶⁰ Nämä rajoitusperusteet voidaan luokitella kolmeen ryhmään, joita ovat rajoitusperusteet, jotka perustuvat julkiseen etuun, yksilöllisiä oikeuksia suojaavat oikeudet ja tuomioistuinten arvovalan ja puolueettomuuden varmistaminen.⁶¹

Ylikonstaapeli Marko Forss Helsingin nettipoliisista teki esimerkkipuheen kolmesta erilaisesta kommentista, jotka liittyvät viimevuoden rikollisuuteen poliisin vasta annetusta tiedotteesta. Forss on useamman kerran törmännyt kommenttiin, että sananvapautta ei ole enää Suomessa ja ongelmista ei saa puhua, jos ne liittyvät mahanmuuttoon tai muslimeihin. Forss omien sanojensa mukaan vääntää rautalangasta sananvapauden rajoja. Seuraavassa kuvassa on luokiteltu asiallinen, asiaton ja laitton lähestymistapa aiheeseen.⁶²

Kolme kommenttia poliisin tiedotteesta

Poliisi tiedotti, että vuonna 2016 epäiltyjen seksuaalirikosten määrä nousi yli 12 prosenttia edellisvuodesta. Tiedossa olevien epäiltyjen osalta raiskauksissa ulkomaalaisten osuus oli 34,5% ja seksuaalisten ahdistelujen osalta jopa 46,8%. Toivoisin kyllä päättäjien kiinnittävän tähän asiaan enemmän huomiota ja puuttuvan asiaa nykyistä tiukemmin. Jotain tälle ulkomaalaisten korostuneelle asemalle tilastoissa on tehtävä!

Poliisin tiedotteen mukaan ulkomaalaiset raiskaavat ja ahdistelevat ihan helvetin paljon enemmän kuin kantikset. Vittu mitä porukkaa oikeesti! Miksi helvetissä näiden raiskaajien päätä vaan silitellään, eikä potkita helvettiin täältä Suomesta? Mä oon jo niin vitun väsynyt tähän suvakien mamujen suojeluun.

Saatana mamut taas raiskaus tilaston kärjessä!! Joka helvetin apinamamu vittuun Suomesta ja rajat kiinni, koska koko lois sakki on raiskaajia tai lasten hyväksi käyttäjiä. Jos ei poliitikot saa aikaa mitään, niin sitten vaan saunan taakse ja ysimillistä buranaa naamaan !!11!11 Tää on saatana sotatila nyt. Kuka mukana?

Kuva 3: Marko Forss 6.2.2017, Uusi Suomi puheenvuoro

⁶⁰ EIS 10 artikla.

⁶¹ Pöyhtäri & Kantola 2013, 60.

⁶² Forss 2017. <http://markofobbaforss.puheenvuoro.uusisuomi.fi/230945-onko-suomessa-riit-tava-sananvapaus>

Edellisessä kuvassa vihreä kertoo, että teksti on asiallinen ja faktatietoa sekä halutaan ilmaista huoli asiasta. Tällä kommentilla on vielä mahdollista aloittaa dialogi, vaikka joku voi tulkita myös tämän kommentin vihamielisyydeksi ulkomaalaisia kohtaan. Keltainen teksti on jo asiaton sekä moni voi luokitella sen vihapuheeksi. Tällaisella keskustelun avauksella keskustelu lähtee hyvinkin nopeasti raiteiltaan, jolloin väännetään keskustelun sävystä eikä varsinaisesta aiheesta mutta silti rangaistavaa se ei silti vielä ole. Punainen on selkeästi laittoman puolelle menevä kommentti, jossa ulkomaalaisia uhataan ja solvataan, eli siinä kohtaa menee sananvapauden raja.⁶³

4.9 Sananvapauden väärinkäyttö

Rikoksissa, jotka koskevat kunnian ja yksityisyyden loukkaamista, on kyse yksityisyyden ja kunnian sekä sananvapauden välisestä jännitteestä. Rikosasioissa tulee ottaa huomioon myös sananvapaus perus- ja ihmisoikeutena, eikä vain soveltaa kotimaista lakia.⁶⁴ Sananvapauslaissa ei ole erikseen säädelty minkälaisen ilmaisuiden levittäminen on sallittua tai minkälaisen viestien levittäminen on kiellettyä.⁶⁵ Sananvapauden väärinkäyttämisestä on säädetty rikoslaissa (39/1889) rangaistavaksi. Rikoslain 24 luku koskee yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamista. Kyseisestä luvusta löytyvät määritelmät yleisimmille sananvapausrikoksille, joita ovat yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen ja kunnialoukkaus.

Rikoslain 24 luvussa 8 §:ssä säädetään yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisestä. Tunnusmerkistön mukaan, joka oikeudettomasti joukkotiedotusvälinettä käyttämällä tai muuten toimittamalla lukuisten ihmisten saataville esittää toisen yksityiselämästä tiedon, vihjauksen tai kuvan siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä loukatulle taikka häneen kohdistuvaa halveksuntaa, on tuomittava yksityiselämää loukkaavasta tiedon levittämisestä sakkoon.

Rikoslain 24 luvun 8 §:n toisessa momentissa säädetään, että yksityiselämää loukkaavana tiedon levittämisenä ei pidetä sellaisen yksityiselämää koskevan tiedon, vihjauksen tai kuvan esittämistä politiikassa, elinkeinoelämässä tai julkisessa virassa tai tehtävässä taikka näihin rinnastettavassa tehtävässä toimivasta, joka voi vaikuttaa tämän toiminnan arviointiin mainitussa tehtävässä, jos esittäminen on tarpeen yhteiskunnallisesti merkittävän asian käsittelemiseksi. Kolmannen momentin mukaan yksityiselämää loukkaavana tiedon levittämisenä ei

---

⁶³ Forss 2017 <http://markofobbaforss.puheenvuoro.uusisuomi.fi/230945-onko-suomessa-riittava-sananvapaus>

⁶⁴ Nuutila & Majanen 2013, 657.

⁶⁵ Tiilikka 2008, 26.

myöskään pidetä yleiseltä kannalta merkittävän asian käsittelemiseksi esitettyä ilmaisua, jos sen esittäminen, huomioon ottaen sen sisältö, toisten oikeudet ja muut olosuhteet, ei selvästi ylitä sitä, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä”. Poliitikoilla ja korkeilla virkamiehillä esimerkiksi on heikko yksityiselämän suoja.⁶⁶ Lähtökohtana yksityiselämän suojassa on yksilön oikeus elää omaa elämäänsä ilman viranomaisten tai muiden ulkopuolisten tahojen aiheutonta puutumista siihen. Suojan ala vaihtelee henkilön asemasta, tehtävistä ja julkisuudesta riippuen. Lähtökohtaisesti henkilön yksityiselämän piiriin kuuluvat kuitenkin perhe-elämä, terveys, vapaa-ajan käyttö ja ihmissuhteet.⁶⁷

Rikoslain 24 luvun 9 §:ssä kunnianloukkauksen tunnusmerkistössä säädetään niin, että joka esittää toisesta valheellisen tiedon tai vihjauksen siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä loukatulle taikka häneen kohdistuvaa halveksuntaa, taikka muuten kuin ensimmäisessä kohdassa tarkoitetulla tavalla halventaa toista, on tuomittava kunnianloukkauksesta sakkoon. Kunnianloukkauksesta tuomitaan myös se, joka esittää kuolleesta henkilöstä valheellisen tiedon tai vihjauksen siten, että teko on omiaan aiheuttamaan kärsimystä ihmiselle, jolle vainaja oli erityisen läheinen. Edellä ensimmäisen momentin toisessa kohdassa tarkoitettuna kunnianloukkauksena ei pidetä arvostelua, joka kohdistuu toisen menettelyyn politiikassa, elinkeinoelämässä, julkisessa virassa tai tehtävässä, tieteessä, taiteessa taikka näihin rinnastettavassa julkisessa toiminnassa ja joka ei selvästi ylitä sitä, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä. Kunnianloukkauksena ei myöskään pidetä yleiseltä kannalta merkittävän asian käsittelemiseksi esitettyä ilmaisua, jos sen esittäminen, huomioon ottaen sen sisältö, toisten oikeudet ja muut olosuhteet, ei selvästi ylitä sitä, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä.

Rikoslain 11 luku on sotarikoksista ja rikoksista ihmisyyttä vastaan. Sen 10 §:ssä säädetään kiihottamisesta kansanryhmää vastaan, jonka tunnusmerkistö menee niin, että joka asettaa yleisön saataville tai muutoin yleisön keskuuteen levittää tai pitää yleisön saatavilla tiedon, mielipiteen tai muun viestin, jossa uhataan, panetellaan tai solvataan jotakin ryhmää rodun, ihonvärin, syntyperän, kansallisen tai etnisen alkuperän, uskonnon tai vakaumuksen, seksuaalisen suuntautumisen tai vammaisuuden perusteella taikka niihin rinnastettavalla muulla perusteella, on tuomittava kiihottamisesta kansanryhmää vastaan sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Sanavapausrikokset ovat siis rikoslaissa tai muussa rikosoikeudellisessa lainsäädännössä säädettyjä rikoksia joissa teonkuvaukset toteutuvat pääosin viestinnässä. Sanavapausrikokset on tyypillisesti tehty joko joukkoviestintää käyttämällä ja ne ovat rikoksia joiden tuomioiden

---

⁶⁶ Nuutila & Majanen 2013, 667.

⁶⁷ Korpisaari 2015, 116-117.

harkinnassa sovelletaan sananvapauden rajoitusedellytyksiä. Seuraavassa taulukossa luetaan rikoksia, joita voidaan pitää sananvapausrikoksia.⁶⁸

Sananvapausrikokset
Yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen (RL 24:8)
Törkeä yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen (RL 24:8a)
Kunnianloukkaus (RL 24:9)
Törkeä kunnianloukkaus (RL 24:10)
Kiihottaminen kansanryhmää vastaan (RL 11:10)
Sotaan yllyttäminen (RL 12:2)
Julkinen kehottaminen rikokseen (RL 17:1)
Uskonrauhan rikkominen (RL 17:10)
Väkivaltakuvauksen levittäminen (RL 17:17)
Sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan kuvan levittäminen (RL 17:18)
Kuvaohjelman laiton esittäminen tai levittäminen alaikäiselle (RL:18b)
Sukupuolisiveellisyyttä loukkaava markkinointi (RL 17:20)
Sukupuolisiveellisyyden julkinen loukkaaminen (RL 17:21)
Markkinointirikos (RL 30:1)
Alkoholijuoman markkinointirikos (RL 30:1a)
Kilpailumenettelyrikos (RL 30:2)
Vaaran aiheuttaminen tietojenkäsittelylle (RL 34:9a)
Turvallisuussalaisuuden paljastaminen (RL 12:7)
Tuottamuksellinen turvallisuussalaisuuden paljastaminen (RL 12:8)
Yrityssalaisuuden rikkominen (RL 30:5)
Salassapitorikos (RL 38:1) ja salassapitorikkomus (RL 38:2)
Kurssin vääristäminen (RL 51:3)
Arvopaperimarkkinoita koskeva tiedottamisrikkomus (RL 51:5)
Vakoilu (RL 12:5) ja törkeä vakoilu (RL 12:6)
Henkilörekisteririkos (RL 38:9)

Taulukko 2 Sananvapausrikokset (Neuvonen 2012, 398.)

⁶⁸ Neuvonen 2012, 398.

Valtakunnansyyttäjänviraston sananvapauserikostyöryhmä on jakanut sananvapauserikokset varsinaisiin ja epävarsinaisiin sananvapauserikoksiin. Sananvapauserikostyöryhmän mukaan julkaistun viestin sisältöön perustuvat rikokset ovat varsinaisia sananvapauserikoksia ja epävarsinaisia sananvapauserikoksia ovat järjestysluonteiset säännökset, jotka ovat sananvapauslain 21 §:ssä säädetty rangaistavaksi joukkoviestintärikkomuksina. Valtakunnansyyttäjänviraston tulkinta sananvapauserikosten rankaisemisesta on, että niiden pitää olla vain sellaisia rikoksia, joiden rankaiseminen on sananvapauden rajoittamista.⁶⁹

Sananvapauserikosten syyttämisyjärjestelyjen vuoksi sananvapauserikosten määrittely sananvapauslain systematiikassa on olennaista. Valtakunnansyyttäjänvirasto vastaa sananvapauslain perusteella sananvapauserikosten syyttämisestä. Pääsääntö sananvapauserikoksista on, että ne ovat virallisen syytteen alaisia mutta poikkeuksena ovat asianomistajarikokset, jolloin asianomistajan täytyy itse vaatia syytteen nostamista. Sananvapauserikoksista asianomistajarikoksia ovat kunnianloukkaus, törkeä kunnianloukkaus sekä yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen. Valtakunnansyyttäjä voi antaa edellä mainittujen rikosten osalta määräyksen syytteen nostamisesta, mikäli rikos on tapahtunut joukkotiedotusvälinettä käyttäen sekä yleinen tärkeä etu vaatii syytteen nostamista. Eniten huomiota sananvapauserikoksista ovat saaneet yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen ja kunnianloukkaus, jotka ovat siis asianomistajarikoksia eivätkä kuulu pääsääntöisesti valtakunnansyyttäjänviraston toimivaltaan. Syyttäjälaitos pyrkii kuitenkin siihen, että jokaisesta paikallisesta syyttäjänvirastosta olisi yksi syyttäjä joka olisi erikoistunut sananvapausasioihin ja sillä edistettäisiin sananvapautta sekä huomioitaisiin niiden rikosten ominaispiirteet. Valtakunnansyyttäjänvirastossa on lisäksi erillinen sananvapauserikosten syyttäjäryhmä, jolla pyritään asiantuntemukseen, jotta sananvapaus saadaan tasapainotettua muiden perusoikeuksien kanssa jo pohdittaessa syytekynnystä.⁷⁰

4.10 Vihapuhe

Vihapuhe on määritelty Euroopan neuvoston ministerikomitean suosituksessa (R 97 20) seuraavasti. Vihapuheella tarkoitetaan kaikkia ilmaisumuotoja, jotka levittävät, edistävät, lietsovat tai oikeuttavat etnistä vihaa, antisemitismiiä, ulkomaalaisvastaisuutta tai muuta vihaa, joka perustuu suvaitsemattomuuteen. Tämä koskee niin siirtolaisten, siirtolaistaustaisten ihmisten sekä vähemmistöjen syrjintää ja vihamielisyyttä heitä kohtaan kuin myös aggressiivista suvaitsematonta kansalaismielisyyttä.⁷¹

⁶⁹ Neuvonen 2012, 397.

⁷⁰ Neuvonen 2012, 403-405.

⁷¹ Council of Europe, Committee of Ministers, Recommendation No. R (97) 20.
<https://rm.coe.int/1680505d5b>

Viime aikoina yleistynyttä vihapuhe käsitettä käytetään mitä moninaisimmissa merkityksissä ja yhteyksissä kuten poliittisissa väittelyissä, mediakeskusteluissa tai kansalaisten arkipuheissa. Vihapuheen esittäjiksi on esimerkiksi leimattu entisen ministerin Päivi Räsäsen tai Talvivaaran kaivoksen johdon puheiden arvostelijoita. Yhä useampi ilmoittautuu joutuneensa vihapuheen kohteiksi. Vihapuhetta koskevassa keskustelussa käsitteet sekoittuvat ainakin muutamalla tasolla. Juridinen ja rangaistuksiin johtava vihapuhe sekoitetaan hyvien tapojen vastaiseen jyrkkään ja leimaavaan arkiseen kielenkäyttöön. Lisäksi sekaannus voi koskea vihapuheen rajoittamista. Lainsäädännöllä turvataan sananvapaus ja samalla kielletään esimerkiksi kiihottaminen kansanryhmää kohtaan. Sananvapautta voidaan rajoittaa silloinkin, kun rajoitukset eivät perustu lainsäädäntöön vaan esimerkiksi tiedotusvälineen oikeuteen tehdä omaan harkintaansa liittyviä päätöksiä mielipidekirjoitusten julkaisemisesta tai verkkokeskustelujensa moderoinnista.⁷²

Moderoinnin tarkoituksena on niiden viestien poistaminen, jotka ovat sopimusehtojen tai lain vastaisia. Moderointi on mahdollista joko ennen tai jälkeen viestin julkaisemisen. Vastuu julkaistun viestin sisällöstä on verkkojulkaisun vastaavalla toimittajalla. Verkkojulkaisuiden ennakkomoderointi on yleistä, jolloin rikollisen sisällön omaava viesti tai sopimuksenvastaiseksi arvioitu viesti poistetaan ennen julkaisua. Esimerkki verkkojulkaisusta on sanomalehtien yhteydessä olevat keskustelupalstat, jotka ovat yleensä ennakkomoderoituja verkkojulkaisuja. Muut verkkoviestit kuten tavallisten keskustelupalstojen viestit eivät ole ennakkomoderoituja. Tavallisen keskustelupalstan ylläpitäjällä ei ole velvollisuutta tarkistaa viestejä ennakolta mutta mikäli hän sallii palstan muotoutuvan julkaisukanavaksi rikollisille viesteille, voidaan hänen rikosoikeudellista vastuuta tarkastella ja arvioida.⁷³

Vihapuheen ja aggressiivisen keskustelukulttuurin alkulähteeksi esitetään internetiä ja verkkokeskusteluita. Internet eroaa perinteisistä medioista matalalla julkaisukynnyksellä ja sillä, että tietojen levittäminen ja hakeminen ovat helpompaa kuin radiossa, televisiossa tai painetussa mediassa. Sosiaalinen media tarjoaa erityisesti mahdollisuuksia vapaaseen mielipiteiden vaihtamiseen, osallistumiseen ja sanankäyttöön. Sosiaalinen media mahdollistaa myös toimimisen anonyymisti, jolloin omaa henkilöllisyyttä ei tarvitse paljastaa. Parhaimmillaan anonymiteetti voi mahdollistaa demokraattisen keskustelun, sillä se mahdollistaa vapaan keskustelun aiheista, joista ei omalla henkilöllisyydellä voisi puhua sekä vallanpitäjien arvostelun ilman uhkaa. Anonymiteetti voi myös avata portin vihapuheelle ja hävittää aitouden, sitä voidaan käyttää siis hyökkäämiseen sekä suojautumiseen.⁷⁴ Kun keskustellaan vihapuheesta, siihen liittyy aina myös sanan- ja ilmaisunvapaus sekä niiden rajat. Vapaa, avoin ja kriittinen

---

⁷² Pöyhtäri 2013, 15-16.

⁷³ Innanen & Saarimäki, 2012, 340.

⁷⁴ Pöyhtäri & Kantola 2013, 43-45.

keskustelu niin uskonnosta, tieteestä tai jostakin muusta on edellytys sille, että ihmiskunta kehittyy älyllisesti.⁷⁵

Perussuomalaisten eduskuntaryhmän oikeudellinen asiantuntija, professori Erkki Havansi on laatinut perussuomalaisten eduskuntaryhmälle juridisen muistion vihapuhelainsäädännöstä. Sillä vihapuheesta on tullut poliittisyhteiskunnallisessa keskustelussa muotisana, jota käytetään hyvinkin paljon ja myös väärinkäytetään paljon. Havansi käsittelee muistiossa vihapuhetta rikoslain kannalta. Yleisimmät vihapuheen rikosnimikkeet ovat rikoslain 11 luvun 10 § kiihottaminen kansanryhmää vastaan ja 10 a § törkeä kiihottaminen kansanryhmää vastaan.⁷⁶ Kiihottaminen kansanryhmää vastaan 10 §:n tunnusmerkistön mukaan, joka asettaa yleisön saataville tai muutoin yleisön keskuuteen levittää tai pitää yleisön saatavilla tiedon, mielipiteen tai muun viestin, jossa uhataan, panetellaan tai solvataan jotakin ryhmää rodun, ihonvärin, syntyperän, kansallisen tai etnisen alkuperän, uskonnon tai vakaumuksen, seksuaalisen suuntautumisen tai vammaisuuden perusteella taikka niihin rinnastettavalla muulla perusteella, on tuomittava kiihottamisesta kansanryhmää vastaan sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Törkeä kiihottaminen kansanryhmää vastaan 10 a §:n tunnusmerkistö on jos kiihottamisessa kansanryhmää vastaan kehoitetaan tai houkutellaan joukkotuhontaan tai sen valmisteluun, rikokseen ihmisyyttä vastaan, törkeään rikokseen ihmisyyttä vastaan, sotarikokseen, törkeään sotarikokseen, murhaan tai terroristisessa tarkoituksessa tehtyyn tappoon tai muuhun kuin 1 kohdassa tarkoitettuun vakavaan väkivaltaan siten, että teolla selvästi vaarannetaan yleistä järjestystä ja turvallisuutta ja kiihottaminen kansanryhmää vastaan on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava törkeästä kiihottamisesta kansanryhmää vastaan vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

Nämä edellä mainitut pykälät olivat lakimuutoksen kohteena, jolla tiukennettiin aiempaa kriminalisointia. Hallituksen esitys HE 317/2010 vp koski tietojärjestelmien välityksellä tehtyjen luonteeltaan rasististen ja muukalaisvihamielisten tekojen kriminalisointia. Kyseessä oli Euroopan neuvoston tietoverkkorikollisuutta koskeva yleissopimuksen lisäpöytäkirja. Hallituksen esityksessä ehdotettiin täsmennettäväksi rikosnimikkeen kiihottaminen kansanryhmää vastaan. Tekotapoihin lisättäisiin ”asettaminen yleisön saataville” ja ”yleisön saatavilla pitäminen”.⁷⁷ Muutos tuli voimaan 1. kesäkuuta 2011 (laki 511/2011). Tavoitteena oli saada parempi rikosoikeudellinen ”tartuntaote” lisääntyneeseen, luonteeltaan rasistiseen ja muukalaisvastaiseen vihapuheviestintään erityisesti internetissä. Havansi käy muistiossaan läpi muun muassa

---

⁷⁵ Pöyhtäri & Kantola 2013, 55.

⁷⁶ Havansi 2011, <http://www.peruss.fi/ajankohtaista?issue=1019>

⁷⁷ HE 317/2010 vp, 1.

keitä rikoslain 11:10 suojelee, kansanryhmät ja puolueet vihapuheen kohteina, sananvapautta, tahallisuutta ja rangaistusvastuuta. Hän nostaa esille lauseen HE 317/2010 perusteista, että lainmuutoksella ”ei rajoiteta vapautta keskustella yhteiskunnallisesti merkittävistä asioista” eli siis asiallinen ja ankarakin kritiikki on Suomessa sallittua mutta silti sanoja kuten ”neekeri”, ”ryssä” ja ”ählämi” on syytä välttää. Muistion lopuksi Havansi on kirjoittanut aforismin, joka menee seuraavasti: ”Politiikassa ”hiljaa hyvä ei tule”, mutta silti turuilla, toreilla ja netissä maltti on valttia eli ajattele, mitä viestität ennen kuin viestität, mitä ajattele.”⁷⁸ Tästä aforismista voisi moni yrittää ottaa oppia.

Ministeri Jari Lindströmin mielestä vihapuhe on väärin, eivätkä erilaiset näkemykset oikeuta solvaamaan ketään. Demokratiaan kuuluu se, että asioista voi ja saa olla erimieltä. Silti erilaiset näkemykset eivät oikeuta solvaamaan, haukkumaan tai uhkailemaan ketään tämän alkupeuran, mielipiteen tai ominaisuuksien vuoksi. Seuraavassa kuvassa on oikeusministeriön selvitys vihapuheen ja häirinnän vaikutuksista.⁷⁹

Kuva 3: Vihapuheen ja häirinnän vaikutukset (STT 2016)

Selvitykseen vastanneista 61 prosenttia kokee, että vihapuhe vaikuttaa heidän yleiseen turvallisuuden tunteeseen. Selvityksessä oli mukana etnisten, seksuaalisten ja uskonnollisten vähemmistöjen edustajia, sekä vammaisia ihmisiä ja maahanmuuttajia. Kyselyyn vastanneista yli puolet kertoivat välttävänsä jotakin paikkoja, sillä pelkäävät joutuvansa vihapuheen kohteiksi. Selvityksen mukaan yleisimmin vihapuheeseen ja häirintään törmätään kaduilla sekä

⁷⁸ Havansi 2011, <http://www.peruss.fi/ajankohtaista?issue=1019>

⁷⁹ STT 2016. <https://www.ess.fi/uutiset/kotimaa/2016/03/03/ministeri-lindstrom-vihapuhe-on-vaarin>

muilla julkisilla paikoilla. Toiseksi yleisimmin tulee vihapuhe vastaan internetissä, etenkin yleisillä keskustelupalstoilla ja sosiaalisessa mediassa.⁸⁰

5 Sosiaalinen media

5.1 Sosiaalinen media käsitteenä

Käsitteenä sosiaalinen media voidaan määritellä monella erilaisella tavalla. Medialla yleensä tarkoitetaan joukkoviestintää tai joukkoviestimiä eli tahoja, jotka välittävät uutisia ja mainoksia yleisölle. Sosiaalisuudella taas tarkoitetaan viestimien yhteisöllisyyttä ja kollektiivista osallisuutta. Käsitteellä sosiaalinen media tarkoitetaan siis verkkoviestintäympäristöjen kokonaisuutta, jossa jokainen palvelun käyttäjä on avannut käyttäjätilin, luovuttanut henkilötietoja sekä ylläpitää näkyvää, yksilöityä profiilisivua. Viestintä sosiaalisen median palveluissa tapahtuu yleisesti ottaen useiden viestijöiden kesken, yhdeltä monelle tai yhdeltä yhdelle.⁸¹ Se voidaan määritellä myös tietotekniikkaa ja tietoverkkoja hyödyntävänä viestinnän muotona, jossa käsitellään käyttäjälähtöisesti ja vuorovaikutteisesti tuotettua sisältöä ja luodaan ja ylläpidetään ihmisten välisiä suhteita.⁸²

Perinteisestä joukkoviestinnästä sosiaalinen media eroaa esimerkiksi siinä, että sosiaalisen median käyttäjät eivät vain ole vastaanottajia, vaan he voivat tehdä myös muita asioita. Sosiaalisessa mediassa kommentoidaan, tutustutaan toisiin, merkitään suosikkeja, jaetaan sisältöjä ja niin edelleen.⁸³ Sosiaalisen median sisältöön kuuluvat sisäisten ja ulkoisten tietoverkkojen yhteisö- ja verkostoitumispalvelut, keskustelupalstat sekä linkkien jakopalvelut. Sosiaalisen median palveluita ovat yhteisöpalvelut, media- ja blogipalvelut, uutisten ja linkkien jakopalvelut, virtuaalimaailman sekä yhteistyöpalvelut. Maailmanlaajuisesti tunnetuimpia yhteisöpalveluja ovat muun muassa Facebook, LinkedIn, Myspace, Foursquare ja Google+. Tunnetuimpia mediapalveluita ovat YouTube, Flickr ja SlideShare. Mikroblogi- ja blogipalveluita ovat muun muassa Twitter, WordPress ja Blogger. Yksi suosituimmista palveluista on Facebook, joka tarjoaa käyttäjilleen kotisivupalvelut sekä muiden medioiden sallimat sisältöjen jakopalvelut.⁸⁴ Facebookilla on 1,8 miljardia käyttäjää kuukaudessa koko maailmassa.⁸⁵ Vuonna 2017 Facebookilla oli Suomessa aktiivisia käyttäjiä noin 2,7 miljoonaa ja Twitterillä

---

⁸⁰ STT 2016. <https://www.ess.fi/uutiset/kotimaa/2016/03/03/ministeri-lindstrom-vihapuhe-on-vaarin>

⁸¹ Pesonen 2013, 21.

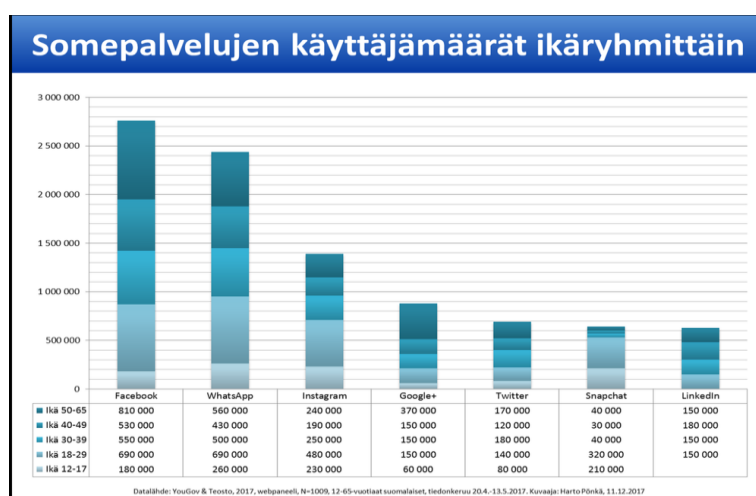
⁸² Haasio 2013, 9

⁸³ Jyväskylän yliopisto 2017.

⁸⁴ Pesonen 2013, 24-26.

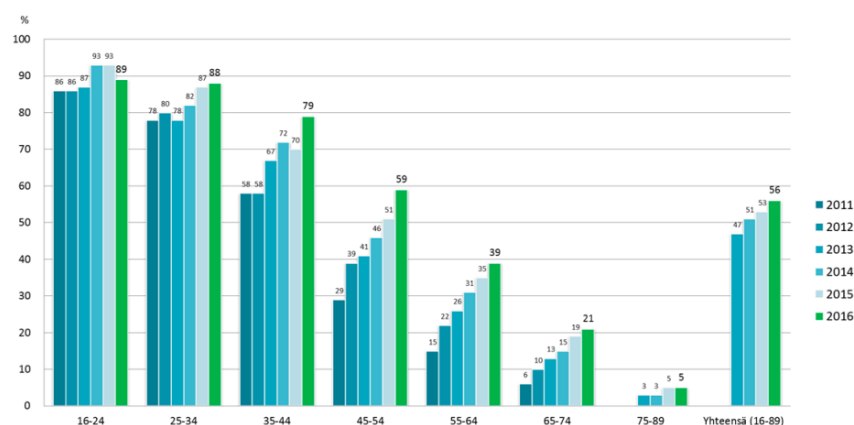
⁸⁵ Pönkä 2017.

melkein 700 000.⁸⁶ Seuraava kuva havainnollistaa sosiaalisen median palveluiden käyttäjämääriä ikäryhmittäin.

Taulukko 3 Somepalvelujen käyttäjämäärät ikäryhmittäin (Pönkä 2017.)

Esimerkiksi Facebookia käytti Suomessa tämän taulukon mukaan vuonna 2017 reilu 1,3 miljoonaa yli 40-vuotiasta. Alle 40-vuotiaita käyttäjiä oli vähän enemmän, eli 1,4 miljoonaa. Twitterissä oli noin melkein 200 000 yli 40 vuotiasta käyttäjää ja sitä nuorempia oli yli puolet enemmän. Instagram ja Snapchat olivat vuonna 2017 nuorten suosiossa ja LinkedInissä käyttäjän tulee olla 18-vuotias.⁸⁷

Taulukko 4 Suomalaiset somessa 2011-2016

⁸⁶ Pönkä 2017. <https://harto.wordpress.com/2017/03/29/suomalaiset-sosiaalisessa-mediassa-q12017/>

⁸⁷ Pönkä 2017. <https://harto.wordpress.com/2017/12/11/sosiaalisen-median-kayttajien-maarat-ian-ja-ajanjakson-mukaan/>

Kuten taulukko kertoo, sosiaalisen median suosio on nousujohteinen. Poikkeuksen tekee vuonna 2016 16-24 -vuotiaiden pieni notkahdus. Sosiaalisen median suosio kasvaa koko ajan ja se ei ole laskemassa vielä pitkään aikaan. Tämä aiheuttaa varmasti myös lisää kohuja ja rajojen tarkastelua siitä, että kuka saa puhua ja millä tavalla?

Sosiaalinen media mahdollistaa eri viestintäkanavien ja medioiden yhdistämisen. Palveluissa voidaan linkittää sekä jakaa muiden verkostoituneiden medioiden tuottamia aineistoja. Jokainen voi lisäksi tuottaa, luoda ja jakaa sosiaaliseen. Käyttö edellyttää tietenkin mobiililaitetta tai tietokonetta, tietoverkkoyhteyttä ja sopimusta palveluntarjoajan kanssa. Suurin osa palvelun tarjoajista vaativat, että käyttäjät rekisteröityvät tunnistettavasti, solmivat sopimuksen palvelun kanssa sekä sitoutuvat noudattamaan palvelun käyttöehtoja. Palvelun käyttäjäksi voi ryhtyä yksilö, yritys tai yhteisö. Mielipiteistä, tiedoista sekä ajatuksista vastaa aina sosiaalisessa mediassa viestin laatija ja julkisuuteen levittäjä.⁸⁸

5.2 Sosiaalinen media lainsäädännössä

Sosiaaliseen mediaan ja palveluiden käyttöön liittyy oikeudellisia kysymyksiä ja lakeja. Näistä keskeisimmät kysymykset liittyvät yksityisyyteen, viestintään, sananvapauteen, kuluttajan-suojaan sekä tekijänoikeuksiin. YK:n ja Euroopan ihmisoikeussopimusten ja perustuslain lisäksi yksityisyyttä suojaa Suomessa henkilötietolaki. Sosiaalisen median oikeudellisten kysymysten äärellä sovelletaan myös tekijänoikeuslakia (404/1961), vahingonkorvauslakia (412/1974) sekä rikoslakia. Oikeudelliset seikat voivat liittyä palvelun ja sen ylläpitäjän tai käyttäjän suhteita, käyttäjien keskinäisiä suhteita, palvelun sekä sen asiakkaan suhteita, palvelun ja palvelun sekä sen käyttäjien suhteita ulkopuoliseen tahoon eli yleisöön.⁸⁹ Sosiaalisen median käyttämisessä tulee soveltaa myös valtion virkamieslakia, missä sanotaan, että virkamiehen on käytädyttävä asemansa ja tehtäviensä edellyttämällä tavalla.

Sosiaalisessa mediassa julkaistut tekstit ja mielipiteet voivat olla kohdistettu yleisölle ja tällä tavoin viestitty avoimesti tai sitten henkilökohtaisesti kavereiden kanssa. Mikäli viesti on julkinen, tulee siihen soveltaa sananvapauslakia. Jos viesti on suunnattu suurelle määrälle kaveriteita, esimerkiksi satoja kaveriteita, voidaan tätä joukkoa pitää yleisönä ja tällöin viestintään sovelletaan sananvapauslakia. Mikäli viestitään vain muutamalle kaverille tai kahden kesken, ei viestintään sovelleta sananvapauslakia.⁹⁰ Tietyillä logoilla tunnistetaan palveluita sosiaalisessa mediassa.

---

⁸⁸ Pesonen 2013, 28-31, 34.

⁸⁹ Pesonen 2013, 69.

⁹⁰ Pesonen 2013, 119.

Kuva 4: Sosiaalisen median logot (Pixabay)

5.3 Sosiaalisen median edut

Sosiaalisen median käyttö viestinnän ja yhteydenpidon välineenä on helppoa ja nopeaa, ja ainakin vielä maksutonta.⁹¹ Toiminta sosiaalisessa mediassa lisää yhteisöllisyyttä, verkostoitumista sekä sosiaalisuutta.⁹² Sosiaalisen median kautta saadaan informaatiota, uutisia ja tiedotteita nopeasti ja ajantasaisesti. Tietoa saadaan ajantasaisesti myös koko maailmasta. Mielipiteitäkin voidaan jakaa aikaisempaa nopeammin. Ihmisiin ja yrityksiinkin pääsee tutustumaan, jo ennen kuin heitä tapaa ja milloin vain itse haluaa.⁹³

Viestintä tähtää usein siihen, että viesti saisi mahdollisimman suuren julkisuuden ja se toisi mukanaan ehkä taloudellista tai sosiaalista menestystä.⁹⁴ Esimerkiksi poliitikot voivat kampanjoida vaalien alla sosiaalisen median välityksellä ja levittää tietoisuutta sekä mielikuvia itsestään. Virkamiehet pyrkivät esimerkiksi tehdä itsestään helpommin lähestyttäviä sosiaalisen median kautta. Sosiaalisen median käyttöön on monia syitä ja siinä on paljon etuja.

5.4 Sosiaalisen median haitat

Sosiaalisen median yksi huono puoli on harkitsemattomat ja virheelliset kirjoitukset sekä yli-imitoitettut ja loukkaavat tunteenpurkaukset. Suullisesti ilmaistu mielipide jää vain yksittäiseksi suulliseksi ilmaisuksi, mutta internetissä kaikesta jää jälki. Kuka tahansa voi käyttää hyödykseen internetissä olevaa tietoa. Julkaisemiskynnys on sosiaalisessa mediassa matala,

---

⁹¹ Pesonen 2013, 38-39.

⁹² Jyväskylän yliopisto 2017.

⁹³ Pesonen 2013, 13.

⁹⁴ Pesonen 2013, 34.

mikä johtaa näihin tilanteisiin. Mikäli käytössä on verkkoyhteys, voi jokainen toimia julkaisijana paikasta sekä ajasta riippumatta. Julkaiseminen on helppoa ja nopeaa. On eroja, mitä voi julkaista sosiaalisessa mediassa riippuen julkaisijan roolista. Yksityishenkilö, yhteisön tai viranomaisen edustajan julkaisuilla on eroja. Eroja löytyy myös julkaisuiden tarkoituksista. Julkaistaanko vain omia kokemuksia ja mielipiteitä vai markkinoidaanko yritystoimintaan liittyviä palveluja ja tuotteita.⁹⁵

Sosiaalisen median kautta voidaan levittää harkitsemattomasti tietoja, jotka eivät kuuluisi julkisuuteen eikä sosiaaliseen mediaan. Sen kautta annetaan jokaiselle tilaisuus levittää uutisia, huhuja ja juoruja. Tässä on vaara, että virheelliset tiedot ja käsitykset leviävät hallitsemattomasti ja ennalta-arvaamattomasti. Tieto joka on suunnattu vain kaveripiirille, voi levitä hyvinkin laajalle. Julkaisuja jaetaan eteenpäin ja näin julkaisut leviävät. Sosiaalisessa myös yksi ongelma on henkilötietojen käyttö ja käsittely.⁹⁶

Sosiaalisessa mediassa yksi kohutuista tapauksista liittyy vuoden 2012 Jussi Halla-ahon blogikirjoitukseen. Kirjoitus liittyy poliittiseen sananvapauteen ja sen rajan ylittämiseen. Halla-ahon kirjoitus oli selkeästi liian rasistinen ja yleisö tapauksessa on liian suuri. Tämän vuoksi Halla-aho sai myös teosta rangaistuksen. Seuraavassa kuvassa havainnollistetaan uutisointia tapauksesta.

ILTALEHTI Sää Helsinki

Etusivu Uutiset Urheilu Viihde Sää IL-TV Terveys Rakkaus & seksi Ilona Tyyli.com Asuminen Pe

Kotimaa Ulkomaat Työelämä Talous Poliittikka Sää Pääkirjoitus Suomi 100 Jouko Verot

KOTIMAAN UUTISET

STM antoi ohjeet: Näin kuntien on hoidettava laittomasti maassa olevia

Tampereen perussuomalaiset selsovat Terhi Klemungin takana - "poliittisten vastustajien nostattama mediakohu"

Varoituksen saanut Terhi Klemunki saa jatkaa eduskunta-avustajana

Terhi Klemunki on

Tämän blogikirjoituksen vuoksi Halla-aho tuomittiin

Perjantai 8.6.2012 klo 13.37 (päivitetty klo 14.38)

Jussi Halla-ahon blogitekstin sanat loukkasivat islamilaisille pyhiä arvoja ja solvasivat kokonaista kansanryhmää.

Korkein oikeus on tuominnut tänään perussuomalaisten kansanedustajan **Jussi Halla-ahon** 50 päiväsakkoon uskonrauhan rikkomisesta ja kiihottamisesta kansanryhmää vastaan.

Tuomio koveni hovioikeuden päätöksestä, koska aiemmin Halla-ahoa ei ollut tuomittu kiihottamisesta kansanryhmää vastaan.

SYYTEESTÄ LAINVOIMAISEN TUOMIOON

- Joulukuu 2008:

Kuva 5: Iltalehti 8.6.2012

⁹⁵ Pesonen 2013, 30-31.

⁹⁶ Pesonen 2013, 39-40

Jussi Halla-aho tuomittiin vuonna 2012 sakkorangaistukseen islaminuskoa loukanneesta ja kansanryhmää halventaneesta blogikirjoituksesta, jonka hän kirjoitti vuonna 2008. Korkein oikeus (KKO) tuomitsi Halla-ahon uskonrauhan rikkomisesta ja kiihottamisesta kansanryhmää vastaan. Tuomio oli lopulta 50 päiväsakkoa. Hänen tuli poistaa myös julkaisemastaan blogikirjoituksesta. Kirjoituksessaan Halla-aho väitti KKO:n mukaan muun muassa, että islaminuskonto on pedofiliauskonto sekä verovaroilla loisiminen ja ryöstely on somalien kansallinen ja ehkä suorastaan geneettinen erityispiirre. KKO perusteli tuomiota sillä, että Halla-ahon islaminuskoa koskevat väitteet olivat ilmaisutavaltaan ja sisällöltään herjaavia ja häpäiseviä, joten tuomio tuli myös kiihottamisesta kansanryhmää vastaan. KKO katsoi, että kirjoitus oli somaleita kansanryhmänä panetteleva ja solvaava. Kirjoitus oli omiaan herättämään, halveksuntaa, suvaitsemattomuutta ja jopa vihaa niiden kohteena ovelaa kansanryhmää kohtaan. KKO:n mukaan Halla-ahon näkemykset eivät vihapuheiden kaltaisina lausumina nauttineet sananvapauden suojaa. Halla-aho oli tällöin eduskunnan hallintovaliokunnan puheenjohtaja.⁹⁷

5.5 Käyttäytyminen sosiaalisessa mediassa

Yle-Uutiset uutisoivat yksityishenkilöiden sosiaalisen median kuudesta somepostauksesta, jotka olivat tulleet tekijöilleen kalliiksi. Toisen henkilön kuvien levittelemisen tai yksityisten tietojen levittäminen voi tuoda tekijälle tuhansien eurojen sakot. Yksi esimerkkitapaus liittyy julkaisuun Facebookissa, jossa mies oli julkaissut maahanmuuttajan tiliotteesta kuvan. Tämän jälkeen myös eräs nainen oli jakanut saman tiliotteen kuvan maahanmuuttovastaiseen Facebook-ryhmään. Vastaajat olivat puolustautuneet vetoamalla sananvapauteen, haluten käydä keskustelua maahanmuuttajien suuremmista tuista. He saivat teosta sakkorangaistuksen, jonka suuruus oli molemmille 1500 euroa, korvauksia kärsimyksestä sekä maksettavakseen oikeudenkäyntikuluja. Oikeuden mukaan sananvapaus oikeuttaa käymään keskustelua maahanmuuttajien tuista, mutta nämä olivat selkeästi ihmisen yksityiselämään kuuluvia. Vastaajien olisi oikeuden mukaan täytynyt ymmärtää, että tällaisten tietojen julkaiseminen tässä yhteydessä oli omiaan aiheuttamaan asianomistajalle kärsimystä.⁹⁸

Toinen tapaus uutisessa kertoi miehen linkkaamasta uutisesta Facebookiin, jossa kerrottiin toisen miehen saaneesta tuomiosta. Mies oli saanut tuomion lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä, mutta hän oli liittänyt julkaisuun myös tuomitun kuvan, minkä hän oli ottanut miehen omalta Facebook-tililtä. Kuvan postannut oli vedonnut sananvapauteen, mutta hän sai teosta sakkorangaistuksen, korvauksia kärsimyksestä sekä maksettavakseen oikeudenkäyntikuluja.

---

⁹⁷ Sunqvist 2012. Yle-Uutiset.

⁹⁸ Hämäläinen 2017. Yle-Uutiset.

Tuomio ei ole vielä lainvoimainen, sillä siitä myönnettiin osittainen valituslupa korkeimpaan oikeuteen.⁹⁹

Hallinnon läpinäkyvyyttä ja vuorovaikutusta kansalaisten kanssa voidaan parantaa sosiaalisen median kautta. Virkamieseettinen neuvottelukunta kehottaa kuitenkin virkamiehiä harkintaan ja huolellisuuteen sosiaalisen median käytössä. Heidän on toimittava vastuullisesti sosiaalisessa mediassa, mutta kuitenkin valtionhallintoa kannustetaan sosiaalisen median käyttöön, sillä se kiinnittää huomiota hyviin tapoihin. Virkamiehen on ehdottomasti niin yksityishenkilönä kuin työtehtävissä vältettävä esittämästä ryhmiä tai henkilöitä koskevia hyvien tapojen vastaisia näkemyksiä. Nämä käyttäytymissäännöt koskevat kaikkia virkamiehiä, mutta tehtävillä ja asemalla on vaikutusta vaatimusten tasoon. Viesti, joka on julkaistu sosiaalisessa mediassa, on laajalle joukolla kerralla julkinen ja peruuttamaton.¹⁰⁰

SDP:n Nasima Rasmyr ja Juhani Kenttämää ovat sitä mieltä, että kukaan poliitikolla ei ole varaa jättäytyä pois sosiaalisesta mediasta vaalien alla. Puolueet laittavat suuria määriä rahaa sosiaalisen median kampanjoihin. Nasima Rasmyarin mukaan on tärkeää olla siellä missä ihmisetkin ovat ja suomalaiset ovat somessa.¹⁰¹

6 Oikeuskäytäntö

Korkein oikeus sekä korkein hallinto-oikeus käyttävät ylintä tuomiovaltaa. Korkein oikeus kuuluu yleisiin tuomioistuimiin, hovioikeuden ja käräjäoikeuksien rinnalla.¹⁰² Korkein oikeus toimii ennakkopäätöstuomioistuimena ja ohjaa oikeuskäytäntöä. Lainkäyttöä pyritään yhtenäistämään ja ohjaamaan ennakkoratkaisuilla.¹⁰³ Korkein oikeus antaa ennakkopäätöksiä kysymyksistä, joihin laki ei anna selvää vastausta. Korkein oikeus valvoo lainkäyttöä omalla toiminnallaan sekä käyttää ylintä tuomiovaltaa riita- ja rikosasioissa. Tulevien vastaavanlaisten oikeusriitojen varalle annetaan näitä ennakkopäätöksiä ja niiden avulla pyritään varmistamaan, että tuomioistuimet tulkitsevat lakia samalla tavalla eri puolilla maata.¹⁰⁴

---

⁹⁹ Hämäläinen 2017. Yle-Uutiset.

¹⁰⁰ Valtion virkamieseettisen neuvottelukunnan suositus 2016.

¹⁰¹ Kenttämää 2015.

¹⁰² Tuori 2000, 65.

¹⁰³ Jyränki 2003, 302.

¹⁰⁴ Korkein oikeus 2014.

6.1 KKO:2010:39

Tapauksessa pääministerin entinen seurustelukumppani ja kirjan kustannusyhtiön edustaja syyllistyivät yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämiseen, sillä perustein, että kirjassa Pääministerin morsian, joka käsitteli seurustelusuhdetta, oli esitetty vihjauksia ja tietoja koskien pääministerin yksityiselämää. Vastakkainasettelussa olivat yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen ja sananvapaus. Näillä perusoikeuksilla ei ole yleisesti etusijajärjestystä ja ne ovat pyrittävä toteuttamaan rinnakkain ja sovittamaan yhteen. Oikeuksien punninta on tapauskohtaista ja silloin otetaan huomioon miten keskeisesti julkaistut tiedot koskettavat asianomaisen yksityiselämän ydinaluetta sekä kuinka välttämättömänä sananvapauteen puuttumista on tästä syystä pidettävä.

Syyttäjä vaati rangaistusta 19.2.2007 - 15.2.2008 tehdystä yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisestä. Lisäksi syyttäjä vaati kustannusyhtiön menettämään rikoksella saatu taloudellinen hyöty valtiolle vähintään 50 000 euroa ja entisen seurustelukumppanin vähintään 7 000 euroa sekä vahingonkorvauslain nojalla vaadittiin korvausta henkisestä kärsimyksestä 1 000 euroa korkoineen kustannusyhtiön edustajalta. Nämä syyttäjän esittämät vaatimukset kiistettiin. Käräjäoikeus viittasi perustuslain 12 §:ään, jonka mukaan jokaisella on sananvapaus, joka turvaa yhteiskunnallisen keskustelun ja arvostelun vapauden. Käräjäoikeus hylkäsi kaikki syyttäjän ja asianomistajan vaatimukset, tästä tuomiosta valitettiin Hovioikeuteen.

Hovioikeus tuomitsi entisen seurustelukumppanin 20:een ja edustajan 60:een päiväsakkoon. Hovioikeus velvoitti edustajan suorittamaan pääministerille korvaukseksi kärsimyksestä 1 000 euroa korkoineen. Entinen seurustelukumppani tuomittiin menettämään valtiolle rikoksen tuottamana taloudellisena hyötynä 4 270 euroa. Perusteluita tähän tuomioon olivat muun muassa, tiedon levittämisessä käytetyn välineen merkitys voitiin pitää joukkotiedotuksen veroisena, sillä kirjaa oli myyty tuhansia kappaleita. Omanelämäkerrallisella teoksella kerrotaan kirjoittajan omasta elämästä ja voidaan sivuta muiden elämää ja yksittäisiä tapahtumia.

Pääministerin morsian -kirjassa tarkastelussa oli toisen ihmisen elämään ja käyttäytymiseen liittyvät yksityiskohtaisetkin seikat. Kirja kuvasi myös lyhyttä jaksoa niin ei voitu puhua omaelämäkerrallisesta teoksesta. Pääministerin yksityiselämää koskevien tietojen julkaiseminen olisi edellyttänyt häneltä saatua suostumusta, jota ei ollut pyydetty eikä saatu. Hovioikeuden ratkaisusta myönnettiin valituslupa. Valituksessa syyttäjä vaati rangaistusten ja menettämisseuraamusten korottamista. Syytetyt vaativat, että syyte ja muut vaatimukset hylätään. Korkeimman oikeuden ratkaisu oli, että hovioikeuden tuomiota muutettiin siltä osin, että entinen seurustelukumppani ja kustannusyhtiön edustaja vapautetaan heille tuomituista menettämisseuraamuksista ja muilta osin Hovioikeuden tuomio säilyi samana.

Tapauksessa tiedon levittämisessä käytetyn välineen merkitystä voitiin pitää joukkotiedotuksen veroisena, sillä kirjaa oli myyty tuhansia kappaleita. Tämän vuoksi tapausta voidaan verrata sosiaalisessa mediassa julkaistuun artikkeliin esimerkiksi. Tapaus luo rajavetoja yhtä lailla kuin tehtäisiin sosiaalisessa mediassa olevan tapauksen kanssa.

6.2 EOA: 2012

Eduskunnan oikeusasiamies oli ottanut kantaa ratkaisussaan ylikonstaapelin Twitter-tilillä kirjoittamaan kirjoitukseen. 25.11.2012 ylikonstaapeli oli kirjoittanut henkilökohtaisella Twitter-tilillään romaneja paheksuvan kirjoituksen, josta nousikin kysymys virkamiesten käyttäytymisestä sosiaalisessa mediassa. Viesti meni näin: ”Kerrottiin poliisiporukalla keikkoihin liittyviä hauskoja tapauksia. Jostain syystä monissa hyvissä letkautuksissa oli mukana romani. Paras juttu oli, jossa romanilta tippui pakastekana vaatteista kaupassa, poliisin ottaessa kiinni seuruetta. Yksi miehistä tokaisi kovaan ääneen: ”Kuka heitti meidän Allua pakastekanalla, kuka!?””. Tämän viestin julkaisemiseen liittyvissä kysymyksissä tulee pohtia valtion virkamieslain (750/1994) 14 pykälää. Toimiko poliisi tässä tapauksessa asemansa ja tehtävänsä edellyttämällä tavalla? Toimiko ylikonstaapeli myöskään poliisilain mukaan? Tämän lain 9 c §:n mukaan poliisimiehen on virassa ja yksityiselämässään käyttäydyttävä siten, ettei hänen käyttäytymisensä ole omiaan vaarantamaan luottamusta poliisille kuuluvien tehtävien asianmukaiseen hoitoon. Oikeusasiamiehen mielestä ei ollut syytä epäillä, että ylikonstaapelin tarkoituksena on ollut lähettää viesti yksityishenkilönä. Kuitenkin poliisimiesten osalta käyttäytymisvelvoite koskee myös yksityiselämää. Ylikonstaapeli on nettiympäristössä henkilönä tunnettu ja keskusteluun osallistuvien voi olla vaikea erottaa, milloin ylikonstaapeli kirjoittaa yksityishenkilönä ja milloin poliisina. Poliisimiehilläkin on sananvapaus, mutta heidän asemastaan johtuen on myös vapaa-aikaa koskevia rajoituksia. Oikeusasiamies pohti ratkaisussaan sitä, että kun hyvistä teoista oli palkittu sosiaalisessa mediassa poliisi, niin eikö tällä olisi myös varjopuolensa. Twitterissä laitettu viesti voi saada helposti hyvinkin laajan levikin.¹⁰⁵

Poliisin toimintaan sen luonteen vuoksi kohdistuu korostettuja puolueettomuusodotuksia. Poliisin yleisestä suhtautumisesta esimerkiksi vähemmistöihin voidaan tehdä päätelmiä yksittäisten poliisien esittämistä näkemyksistä. On tärkeää, millaisen kuvan poliiseista annetaan sosiaalisessa mediassa. Ylikonstaapelin viesti ei ollut sopusoinnussa viranomaistoiminnalta edellytettävän korostuneen asiallisuusvaatimuksen kanssa eikä ole tarpeen arvioida sitä, että kuinka moni tai ketkä pitävät viestiä epäasiallisena. Poliisimies myös itse osittain ymmärsi sen, että joku voi pitää viestiä romaneita leimaavana, mutta hänen mielestään tämä kertoisi enemmän kuulijan ennakkoluuloista. Ylikonstaapelin viesti oli huonosti harkittu. Ylikonstaapelin esimies

---

¹⁰⁵ EOA Dnro 4670/4/12.

puhutti ylikonstaapelia asian johdosta, ja oikeusasiamies pitää riittävänä, että edellä esitetyt näkemykset saatetaan ylikonstaapelin tietoon. Muihin toimenpiteisiin ei ryhdytty.¹⁰⁶

6.3 KKO:2012:58

A oli julkaissut internetissä olevalla sivustollaan kirjoituksen, jossa esitettiin somaleja ja islamiuskoa loukkaavia lausumia. Tapauksessa oli kysymys siitä, että oliko A menettelyllään syyllistynyt uskonrauhan rikkomiseen ja kiihottamiseen kansanryhmää vastaan. Syyttäjä vaati rangaistusta A:lle rikoslain 17 luvun 10 § nojalla uskonrauhan rikkomisesta, sillä syytteen mukaan A oli julkaissut lausunnon, jossa hän oli julkisesti häpäissyt ja herjannut loukkaamistarkoituksessa sitä, mitä uskonnonvapauslaissa tarkoitettua islamilaisia uskonnollisia yhdyskunnat pitävät pyhänä. Lause meni näin: ”Profeetta Muhammad oli pedofiili, ja islam on pedofilian pyhittävä uskonto, siis pedofiiliuskonto. Pedofilia on Allahin tahto.” Tätä käsitellään kohtana 1.

Syyttäjä vaati rangaistusta myös rikoslain 11 luvun 10 § nojalla kiihottamisesta kansanryhmää vastaan, sillä A oli syytteen mukaan levittänyt yleisön keskuuteen lausunnon ja tiedonannon, joissa paneteltiin ja solvattiin somaleista koostuvaa kansallista tai siihen rinnastettavaa ryhmää. Lause meni näin: ”Ohikulkijoiden ryöstely ja verovarolla loisiminen on somalien kansallinen, ehkä suorastaan geneettinen erityispiirre.” Tätä käsitellään kohtana 2. Syyttäjä vaati myös, että sisällöltään lainvastaiset verkkoviestit määrättäisiin poistettavaksi, vedoten sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annettuun lakiin (460/2003).

Väitteet olivat sanamuodoltaan selkeä ja se esitettiin korostetulla kirjoitustyyllillä kahdesti kysymyksessä olevassa kirjoituksessa, mikä loukkasi Suomessa asuvien muslimien uskonnollisia vakaumuksia ja tunteita sekä vaaransi yhteiskunnassa vallitsevan uskonrauhan. Nämä syrjivät ja vahvasti yleistävät väitteet olivat ihmisryhmää solvaavaa ja panettelevaa, sillä siinä kerrotuin tavoin kuvattiin kokonaiseen kansanryhmään kuuluvat ihmiset rikollisina ja yhteiskunnan loisina sekä muihin näihin nähden ala-arvoisina. Lausunnolla loukattiin ihmisten ihmisarvoa. A kiisti syytteet, ja väitti, että kerrotut lauseet olivat irrotettu asiayhteydestään eikä hänen ollut tarkoitus herjata, panetella eikä solvata uskontoa. A:n mielestä, vaikka Muhammad oli pyhä hahmo, oli häntäkin voitava arvostella. Kirjoituksen osa, joka koski somaleita, oli parodia sanomalehti Kalevan pääkirjoituksesta siten, että somaleilla oli korvattu siinä olevat suomalaiset. Väite oli naurettava ja törkeä, mutta sillä oli tarkoituksena irvailla Julkisen sanan

---

¹⁰⁶ EOA Dnro 4670/4/12.

neuvoston ratkaisulle Kalevan pääkirjoitusta koskevassa kanteluasiassa. Perustuslain ja lain mukaan eri kansanryhmiä tulisi käsitellä samalla tavalla.

Käräjäoikeus viittasi pohdinnoissaan Suomen perustuslakiin, jonka mukaan jokaisella on uskonnon ja omantunnon vapaus (11 §) ja sananvapaus (12 §). Sananvapaus sisältää oikeuden ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Tämä sananvapaus on taattu myös Euroopan neuvoston piirissä hyväksytyssä yleissopimuksessa ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi, kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa, sen 10 artiklassa sekä YK:n piirissä hyväksytyssä kansanoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevassa kansainvälisessä yleissopimuksessa, sen 19 artiklan 2 kappaleessa. Suomen perustuslain suojaama sananvapaus ei ole kuitenkaan rajoittamaton, vaan sitä rajoittavat myös rikoslain 17 luvun 10 §, joka koskee uskonrauhan rikkomista sekä rikoslain 11 luvun 10 §, joka koskee kiihottamista kansanryhmää vastaan. Käräjäoikeus katsoi, että henkilö, joka julkisesti pilkkaa tai loukkaamistarkoituksessa julkisesti häpäisee tai herjaa sitä, mitä uskonnonvapauslaissa tarkoitettu kirkko tai uskonnollinen yhdyskunta pitää pyhänä, syyllistyy uskonrauhan rikkomiseen.

Rikoslain 17 luvun 10 §:n perusteluissa (HE 6/1997) todettiin, että uskonrauhan rikkomisen tunnusmerkistöä ei toteuta uskonnollisen yhteisön asiallinen arvostelu. Ivallisessa sävyssä tapahtuva arvostelu, johon sisältyi asiallisia perusteita, ei lain esitöiden mukaan toteuttanut sitä myöskään. Kyseessä olevan säännöksen soveltaminen edellytti, että oli ilmaistu pyhänä pidettävään asiaan kohdistuva käsitys, joka oli omiaan halventamaan kohteen arvoa toisen ihmisen silmissä. Kun herjaamisen tai häpäisemisen loukkaavuuden käsittivät myös sellaiset henkilöt, jotka eivät pitäneet kenties herjaamisen tai häpeämisen kohdetta pyhänä, mutta antoivat arvoa toisella tavalla ajattelevien ihmisten vakaumukselle, voitiin teko katsoa tapahuneen loukkaamistarkoituksessa.

Perustuslakivaliokunnan lakivaliokunnan antamassa lausunnossa (PeVL 23/1997) todettiin, että uskonrauhan rikkomista koskevan rangaistussäännöksen suojelukohteina olivat kansalaisten uskonnolliset vakaumukset, tunteet sekä uskonrauha yhteiskunnassa. Sekä yleinen järjestys että toinen perusoikeus, hallitusmuodon 9 §:ssä turvattu yksilön uskonnonvapaus, olivat siten säännöksen taustalla. Perustuslakivaliokunta oli pitänyt näitä rajoitusperusteita tuolloin voimassa olleen hallitusmuodon 10 §:n ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 artiklan 2 kappaleen mukaisina. Käräjäoikeus viittasi näihin kohtiin päätöksessään.

Käräjäoikeus totesi myös, että henkilö, joka yleisön keskuuteen levittää lausuntoja tai muita tiedonantoja, joissa panetellaan, uhataan tai solvataan jotakin kansallista, rodullista, etnistä tai uskonnollista ryhmää taikka niihin rinnastettavaa muuta kansanryhmää, syyllistyy kiihottamiseen kansanryhmää vastaan. Tämä säännös oli alun perin kirjoitettu vuonna 1970 lakiin,

koska YK:n hyväksymän kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevan kansainvälisen yleis-sopimuksen ratifiointi edellytti kansallisen lainsäädännön saattamista vastaamaan sopimuksen sisältöä. Sopimukseen liittyvät valtiot sitoutuivat 4 artiklan a) kohdan mukaan määräämään lain mukaan rangaistaviksi teoiksi rotusyrjintään yllyttämisen, rodulliseen ylemmyyteen tai rotuvihaan perustuvien aatteiden levittämisen, jokaisen välivallanteon tai kiihottamisen sellaiseen tekoon jotain rotua tai muuta ihonväriä tai etnistä alkuperää olevaa ryhmää vastaan sekä rotusortotoiminnan avustamisen, mukaan luettuna sen rahoitus.

Käräjäoikeus katsoi, että sananvapauden ja sen rajoitusten laajuutta tulkittaessa oli otettava huomioon niin kansallisten säännösten tarkoitus kuin myös sananvapauden rajoittamisen tulkinta EIT:n ratkaisukäytännössä. EIT oli lukuisissa ratkaisuissaan arvioinut ihmisoikeussopimuksen 10 artiklan sananvapauden suojaa tapauksissa, joissa valittajat oli tuomittu rangaistukseen jäsenmaassaan lausumista, joiden oli katsottu ylittäneen sananvapauden rajat.

Sananvapauden ytimeen kuuluvat poliittiset mielipiteet ja niillä on vahvin sananvapauden suoja. EIT oli perusteluissaan toistuvasti lausunut lähtökohdan olevan se, ettei ihmisoikeussopimuksen 10 artiklan 2 kohta antanut juurikaan mahdollisuutta rajoittaa sananvapautta poliittisen puheen kohdalta tai yleisesti merkittävissä kysymyksissä. Ihmisoikeustuomioistuimen mukaan poliittista puhetta ei saanut rajoittaa ilman pakottavia syitä, mutta toisaalta ihmisoikeustuomioistuin oli poliittisia kannanottoja koskevissa ratkaisuissa korostanut, että suvaitsevaisuus ja tasa-arvo kuuluvat demokratian kulmakiviin. Perustelujen mukaan demokratiassa saattoi tämän vuoksi olla välttämätöntä määrätä seuraamuksia tai ryhtyä ennalta estäviin toimenpiteisiin, mikäli lausumilla yllytettiin suvaitsemattomuuteen perustavaan vihaan uskonnollinen suvaitsemattomuus mukaan lukien. Tai sitten luotiin, puolustettiin, edistettiin tai yritettiin perustella sitä. Toimenpiteiden ja seuraamusten oli oltava oikeassa suhteessa hyväksyttäviin tavoitteisiin. 10 artiklan suojaa eivät ansainneet vihapuheet, jotka saattoivat loukata henkilöitä tai henkilöryhmiä.

A oli kunnallispoliitikko, eikä hän ollut esittänyt lausumia varsinaisessa poliittisessa keskustelussa. Käräjäoikeuden mukaan oli kuitenkin mahdollista, että hän pyrki blogillaan luomaan itsestään kuvaa, joka edistäisi hänen poliittisia tarkoituksiaan. A liikkui varsin lähellä kirjoituksissaan sananvapauden ydinaluetta, mutta sananvapaus ei tuoltakaan osin ollut sovellettavaksi tulevien normien ja oikeuskäytännön valossa rajoittamaton.

Käräjäoikeuden mukaan oli selvää, että henkilöt joille Muhammad tai islam eivät olleet pyhiä, ymmärsivät, että kysymys oli häpäisemisestä ja herjaamisesta ja kirjoituksia on pidettävä loukkaavina. Tarkoituksena ei ollut käydä asiallista keskustelua epäkohdista. A on toiminut kohdassa 1 loukkaamistarkoituksessa ja siten syyllistynyt uskonrauhan rikkomiseen.

Kohdassa 2 pohdittiin kiihottamista kansanryhmää vastaan. Mikäli luettaisiin pelkästään kyseessä oleva lause, olisi tarkoituksena ollut yleistämällä solvata ja halventaa lukijoille somalialaista alkuperää olevia maahanmuuttajia. Ainoastaan asiaan tarkasteltaessa näin menettely täyttäisi kansanryhmää vastaan kiihottamisen tunnusmerkistön. Lausuman perusteluista oli todennettavissa kuitenkin se, että A:n tosiasiallisena tarkoituksena oli ollut arvostella viranomaisten menettelyä siltä osin, kun he eivät olleet puuttuneet Kalevan pääkirjoitukseen, jossa oli arveltu päissään tappamisen olevan suomalaisten kansallinen ja ehkä suorastaan geneettinen erityispiirre.

A oli pyrkinyt osoittamaan olevan mahdollista, että maahanmuuttajat saattoivat nauttia parempaa suojaa viranomaisilta kuin alkuperäisväestö. A oli perusteluissaan ilmoittanut, ettei hänen tarkoituksenaan ollut yleistää väitettä koskemaan kaikkia somaleita. A:n väite oli toutettu satiirin keinoin viittaamalla sekä sanomalehden pääkirjoitukseen, että siitä kantelun johdosta lausuneen Julkisen sanan neuvoston päätökseen. A:n kirjoitusta ei voitu tulkita totuutena. Käräjäoikeuden päätös oli, ettei A:n tarkoituksena ollut solvata ja panetella somalialaisia. Somalialaiset olivat valikoituneet hänen kritiikin välineeksi sattumaan verrattavista syistä. Käräjäoikeus katsoi, että syytteen kohdissa 1 ja 2 väitteet olivat esitetty erilaisessa tarkoituksessa. A:lta oli puuttunut panettelu- ja solvaustarkoitus kohdassa 2. Näin ollen käräjäoikeus hylkäsi syytteen kiihottamisesta kansanryhmää vastaan.

A oli julkaissut internetissä kirjoituksen, josta häntä syytettiin uskonrauhan rikkomisesta ja näin kirjoitus oli päätyntä rajattoman lukijakunnan saataville. Todellisuudessa tämän kaltaisella blogikirjoittelulla olío vain rajallinen määrä lukijoita. Kerrotut väitteet tulivat laajempaan tietoisuuteen vasta kun A:n joutumisesta syytteeseen oli uutisoitu. A ei ollut voinut arvata todellista julkisuuden määrää ja näin A:n menettelystä ilmenevä syllisyyss edellytti sakorangaistuksen tuomitsemista. Hän sai uskonrauhan rikkomisesta 30 päiväsakkoa ja kirjoitukset tuli poistaa.

Syyttäjä sekä A valittivat hovioikeuteen. A kertoi, että blogin pitäminen kuului hänen poliittiseen toimintaansa ja hänen poliittinen tunnettavuutensa perustui blogiin. A:n mielestä kirjoitus oli kritiikkiä viranomaistoimintaa kohtaan ja kirjoituslaki oli ollut hänen omaa sarkastista tyyliään. Hovioikeus hyväksyi käräjäoikeuden ratkaisun uskonrauhan rikkomisesta. Hovioikeus pohti, että oliko A ymmärtänyt, että kohdassa 2 tarkoitettu väite oli somaleja panetteleva ja solvaava. Hovioikeus tuli siihen tulokseen, että A:n oli täytynyt ymmärtää tämä, ja siten teko täyttäisi kiihottamista kansanryhmää vastaan koskevan rikoksen tunnusmerkistön. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännöstä ilmeni, että poliittisessa keskustelussa on voitava esittää yhteiskunnallisista ongelmista käsityksiä, siitä huolimatta, että ne loukkaavat, järkyttävät tai huolestuttavat osaa väestöstä. Kuitenkin on vältettävä puoltamasta rasistista

syryntää. Hovioikeus katsoi, että A:n kirjoitukset olivat olennainen osa hänen poliittista toimintaa ja niillä oli huomattava vaikutus hänen poliittiseen tunnettavuuteen ja kohdan 2 kärkeäjäoikeuden ratkaisua ei muuteta. Sakkorangaistus pidettiin 30 päiväsakossa, mutta hovi oikeus määräsi yleisön saatavilta poistettavaksi ja hävitettäväksi ne kirjoituksen kappaleet, joihin syyksi lukeminen on kohdistunut.

A:lle ja syyttäjälle myönnettiin valituslupa korkeimpaan oikeuteen. A vaati syytteen uskonrauhan rikkomisesta hylättävän ja syyttäjä vaati 2 kohdan osalta, että A:n syyksi luetaan kiihottaminen kansanryhmää vastaan. Lisäksi syyttäjä vaati, että A:n kirjoitus pitää poistaa yleisön saatavilta siltä osin kuin siinä esitetään syytekohdassa 2 mainittu teksti. A ei käyttänyt tilaisuutta vastata syyttäjän valitukseen ja syyttäjä vastasi A:n valitukseen sekä vaati sen hylkäämistä. Sananvapauden ulottuvuutta ja sen rajoittamista punnittaessa, on otettava huomioon se, että A ei ole esittänyt kirjoituksia varsinaisessa poliittisessa keskustelussa vaan blogissa, mutta on blogi ja hänen siinä kirjoittamat aiheet liittyneet poliittiseen toimintaan. Ihmisoikeussopimuksen 10 artiklan 2 kohta ei anna mahdollisuutta rajoittaa poliittista keskustelua, ja poliittisen keskustelun vapautta voidaan rajoittaa vain pakottavin perustein. Kuitenkin demokraattinen ja pluralistinen yhteiskunta perustuu suvaitsevaisuuteen ja tasa-arvoon. Uskonnonharjoittajien on suvaittava ja hyväksyttävä se, että käsityksiä torjutaan. Tulee kuitenkin välttää liian pitkälle meneviä ilmaisuja.

Korkein oikeus päätyi siihen, ettei hovioikeuden tuomion muuttamiseen ollut uskonrauhan rikkomista koskevan syyksi lukemisen osalta aihetta. Korkein oikeus katsoi, että A:n tarkoituksena on saattanut olla arvostella viranomaisten toimintaa eri uskontoihin liittyvissä sananvapauskysymyksissä. Sananvapauteen kuuluvana oikeutena on lähtökohtaisesti sallittua uskontoja ja niiden oppeja koskeva pisteliäs ja jopa loukkaavaksi koettava arvostelu, varsinkin kun keskustelu käydään yhteiskunnallisesti merkityksellisessä asiayhteydessä. Väitteet joiden mukaan esimerkiksi Muhammad oli pedofiili, ovat sisällöltään ja ilmaisutavaltaan erittäin häpäiseviä ja tätä mieltä voivat olla ihmisetkin, joille kohteet eivät ole pyhiä. Korkeimman oikeuden mielestä, tällaisten herjaavien väitteiden esittämiseen ei oikeuttanut A:n väittämä tarkoitus osoittaa viranomaistoiminnan epäjohtamukaisuutta tai selvittää sananvapauden rajoja. Tämän kaltaiset lauseet eivät edistä uskonnoista tai yhteiskunnallisista kysymyksistä käytävää keskustelua, vaan ne herättävät ja vahvistavat uskonnollista suvaitsemattomuutta ja ennakkoluuloja. Tällaisten lauseiden esittäjän sananvapauden suojaan puututaan rikosoikeudellisin seuraamuksin. A on toiminut rikoslain 17 luvun 10 §:ssä tarkoitettussa loukkaamistarkoituksessa. Uskonrauhan rikkomista koskevan lopputuloksen muuttamiseen ei ollut korkeimman oikeuden mukaan aihetta.

Kohtaa 2 arvioitaessa Korkein oikeus oli sitä mieltä, että tällaiset panettelevat ja herjaavat lausumat herättävät suvaitsemattomuutta, halveksuntaa ja mahdollisesti jopa vihaa niiden kohteena olevaa kansanryhmää kohtaan. Nämä voitiin katsoa olevan vihapuhetta, ja siten eivät nauti sananvapauden suojaa. Korkein oikeus katsoi, että A on syylistynyt kiihottamiseen kansanryhmää vastaan. Korkeimman oikeuden mukaan kiihottamisrikos oli verraten vakava. Kirjoitus ei kuitenkaan sisältänyt kiihottamista väkivaltaan tai siihen rinnastettavaa vihan lietsomista. A tuomittiin 50 päiväsakkoon. Lausumat, jotka täyttävät kiihottamisrikoksen tunnusmerkistön, on määrättävä sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain 2 §:n 3 momentin nojalla hävitettäväksi ja poistettavaksi yleisön saatavilta.

Tapauksesta voidaan päätellä, että poliitikolla on laajempi sananvapaus kuin yksityisellä henkilöllä. Kuitenkaan sananvapaus ei ole rajoittamaton, joka ajaisi ihmisoikeuksien yli. Poliitikko ei saa olla rasistinen tai suvaitsematon.

6.4 KKO:2013:50

A kirjoitti internettiin keskustelupalstalle kirjoituksen, missä oli pääministeriin ja valtiovarainministeriin sekä eduskunnassa työskenteleviin henkilöihin kohdistuneita vakavia uhkauksia. Kirjoitus toimitettiin poliisin toimesta valtioneuvoston ja eduskunnan turvallisuudesta vastanneille henkilöille, eli uhkauksen kohteet eivät olleet tienneet kirjoituksesta. Syyttäjällä oli oikeus nostaa syyte laittomasta uhkauksesta, vaikka asianomistajat eivät nostaneet syytettä vedoten erittäin tärkeään yleiseen etuun. Laittoman uhkauksen tunnusmerkistö ei täytynyt vain sillä perusteella, että mainitut suojeluvastuussa olevat henkilöt olivat pitäneet uhkauksia vakavina. Tapauksessa pohdittiin myös sananvapauden rajoista poliittisen mielipiteen ilmaisun yhteydessä. A oli kirjoittanut syytteen mukaan tekstin, jossa hän oli uhannut ampua kiväärillä pääministeri MV:n ja valtiovarainministeri JK:n tai uhannut räjäyttää räjähdysaineella koko eduskunnan. Lisäksi hän oli uhannut seurauksena ”tulevan ruumiita”. Tämän kautta syyttäjä katsoi, että kirjoituksessaan A oli esittänyt henkeen ja terveyteen kohdistuvat uhkauksen.

Käräjäoikeus hylkäsi syytteen katsoen, että kirjoitus oli vain mielipiteen ilmaisu ja, että A osoitti turhautumista yleiseen taloudelliseen tilanteeseen ja politiikkaan. Syyttäjä valitti hovioikeuteen, mutta hovioikeus katsoi, että syyte oli hylättävä eduskuntaan kohdistetun uhkauksen osalta, sillä asiassa ei ollut esitetty minkäänlaista näyttöä siitä, että uhkaus olisi tullut eduskunnan henkilöstön tietoon tai että sen johdosta olisi ryhdytty toimenpiteisiin. Asiassa oli jäänyt näyttämättä, että asianomistajat olisivat kokeneet olevansa vakavassa vaarassa tai pitäneet uhkausta todellisena ja vakavasti otettavana. Hovioikeus ei siten muuttanut tuomiota. Valituslupa korkeimpaan oikeuteen myönnettiin syyttäjälle. Uhkauksen kohteet eivät

tunteneet olevansa vaarassa, joten laittoman uhkauksen tunnusmerkistö ei täyttynyt ja korkein oikeus ei muuttanut tuomiota.

6.5 KKO:2014:89

A julkaisi laajan aineiston internetsivustollaan, joka sisälsi X:n ja Y:n kunniaa loukkaavia väitteitä. A oli esittänyt valheellista tietoa tai vihjausta siitä, että X olisi syylistynyt perättömään lausumaan ja Y väärään valaan ja perättömään lausumaan aikaisemmassa oikeudenkäynnissä, jossa X oli toiminut asianajaja ja Y:tä oli kuultu todistajana. A tuomittiin käräjäoikeudessa rangaistukseen kahdesta kunnianloukkauksesta sakkorangaistukseen ja vahingonkorvaukseen. Käräjäoikeus määräsi A:n poistamaan ylläpitämiltään internetsivustoilta kaikki verkkoviestit, missä mainittiin X:n tai Y:n nimi tai muita viittauksia heihin tai heitä koskevaan asiaan. Tämä tuomittiin sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnästä annetun lain (jäljempänä sananvapauslaki) 22 §:n 3 momentin nojalla. A katsoi valituksessaan hovioikeudelle, että poistettavaksi olisi saanut määrätä vain lainvastaisiksi todetut viestit.

A valitti hovioikeuteen, mutta hovioikeus ei myöntänyt jatkokäsittelylupaa ja jätti käräjäoikeuden ratkaisun pysyväksi. A:lle myönnettiin valituslupa osittain rajoitettuna siltä osin kuin hovioikeus oli evännyt A:lta jatkokäsittelyluvan koskien käräjäoikeuden antamaa määräystä verkkoviestien poistamisesta yleisön saatavilta. Valituksessaan A vaati hovioikeuden päätöksen kumoamista tai toissijaisesti verkkoviestien poistamismääräyksen laajuuden supistamista. X, Y sekä syyttäjät vastasivat valitukseen ja vaativat sen hylkäämistä. Muilta osilta hovioikeuden päätös jäi pysyväksi ja siten käräjäoikeuden tuomio tuli lainvoimaiseksi. Asiassa on siten enää kysymys siitä, olisiko hovioikeuden pitänyt myöntää A:lle jatkokäsittelylupa verkkoviestien poistamismääräyksen osalta. Hovioikeuden päätös muutettiin ja A:lle myönnettiin jatkokäsittelylupa siten, että se koski käräjäoikeuden antamaa määräystä verkkoviestien poistamisesta A:n ylläpitämillä internetsivuilta. Asia palautettiin Vaasan hovioikeuteen, jonka tulee ottaa asia omasta aloitteestaan uudelleen käsiteltäväkseen ja jatkaa mainituilta osin A:n valituksen käsittelyä.

6.6 EIT: 23.06.2015

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen 23.6.2015 antamassa Suomea koskevassa ratkaisussa on kyse sananvapaudesta. Tapauksessa ensimmäinen valittaja oli Suomen kansalainen ja suomalainen osakeyhtiö oli toinen valittaja. Ensimmäinen valittaja oli myös toisen valittajan viikko-lehden toimittaja. Suomen yleisradio oli esittänyt maaliskuussa 1998 sekä marraskuussa 2001 kaksi dokumenttia, joista toinen käsitteli metsien suojelua ja toinen käsitteli hometaloja.

Vuoden 2002 maaliskuussa ensimmäinen valittaja arvosteli internetin keskustelupalstalla dokumenttien tekotapaa. Vuoden 2002 toukokuussa taas ensimmäinen valittaja arvostelunsa kirjoittamalla siitä lehteen nelisivuisen artikkelin. Heinäkuussa samana vuonna lehti julkaisi dokumenttien tekijöiden vastauksen sekä myöhemmin ensimmäisen valittajan vastauksen siihen. Toinen dokumentin tekijöistä pyysi poliisia tutkimaan syyskuussa 2002, että oliko ensimmäinen valittaja syyllistynyt kunnianloukkaukseen ja vaati tästä myös korvausta. Huhtikuussa syyttäjä nosti ensimmäistä valittajaa vastaan syytteen kunnianloukkauksesta, mutta käräjäoikeus hylkäsi syytteen ja korvausvaatimuksen. Dokumentin tekijä teki valituksen hovioikeuteen, joka hyväksyi valituksen.

Ensimmäinen valittaja tuomittiin sakkorangaistuksella kunnianloukkaukseen ja hänet määrättiin maksamaan korvaukset dokumentin tekijälle. Toinen valittaja määrättiin myös maksamaan yhdessä ensimmäisen valittajan kanssa. Hänen piti maksaa myös dokumentin tekijälle korvausta ja korvaamaan hänen oikeudenkäyntikulut. Korkeimpaan oikeuteen ei annettu valituslupaa, kun valittajat valittivat korkeimpaan oikeuteen. Valittajat olivat sitä mieltä, että heidän (EIS 10) sananvapauttaan oli loukattu, eikä sananvapauteen puuttumisella ollut hyväksyttävää tarkoitusta eikä siihen puuttuminen ollut välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa. Heidän mielestään myös EIS 6 artiklaan perustuvia oikeuksia oli loukattu, sillä rikosoikeudenkäynti oli kestänyt tarpeettoman pitkään, eivätkä he olleet saaneet esittää kysymyksiä vastapuolen todistajille, eikä heidän esittämiään todisteita ollut otettu riittävästi huomioon sekä heidän asia oltiin käsitelty väärässä tuomioistuimessa. Valtio vastusti näitä valittajien väitteitä.

Väite rikosoikeudenkäynninkestosta jätettiin EIT:n päätöksestä käsittelemättä, sillä osapuolet olivat tehneet sovinnon ja tässä kunnioitettiin ihmisoikeuksia eikä väitteen tutkimiseen ollut perusteita. Valittajien väitettä EIS 10 artiklan rikkomisesta ei voitu hylätä millään perusteella, vaan se oli tutkittava. EIT katsoi, että ensimmäiselle valittajalle annettu tuomio ja valittajille määrätty korvaukset tarkoittivat puuttumista heidän sananvapauteensa. Lehdistöllä on keskeinen tehtävä demokraattisessa yhteiskunnassamme ja ensimmäinen valittaja sekä dokumentin tekijä olivat verraten tunnettuja toimittajia. Yksityiskohtia internetkeskusteluihin ei ollut hankittu laittomin keinoin. Valittajille määrättyjä seuraamuksia oli pidettävä EIT:n mukaan huomattavina. EIT katsoi, että toimittajien, jotka kommentoivat asioita tai levittivät tietoa, joilla on yleistä mielenkiintoa, sekä tällaisen sisällön julkaisijoiden katsotaan nauttivan vahvempaa sananvapauden suojaa, kuin esimerkiksi yksityisesti ajatuksiaan ilmaisevat henkilöt. EIT:n mielestä tässä oli kyse yleistä mielenkiintoa herättävistä seikoista ja dokumentin tekijä oli tutkiva journalisti, joka teki dokumenttia kiistellyistä asioista. Kansallisten tuomioistuinten perustelut eivät olleet riittävät perustelemaan, että valittajien sananvapauteen puuttuminen oli välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa. Valittajien EIS 10 artiklaan perustuvaa sananvapautta oli loukattu. Käsitely jatkui lopuksi valittajien muihin väitteisiin

EIS 6 artiklan rikkomisesta. EIS:n rikkomista ei EIT:n mukaan ollut näytetty toteen ja väitteet olivat ilmeisen perusteettomia. EIT katsoi yksimielisesti sen vuoksi, että väitteet oli jätettävä tutkimatta EIS 35 artiklan 3 kappaleen a kohdan ja 4 kappaleen nojalla.

6.7 AOKA Dnro OKV/1353/1/2015

Oikeuskanslerille 27.9.2015 osoittamassaan kantelukirjoituksessa kantelija arvosteli poliisilaitoksen rikoskomisarian eli tutkinnanjohtajan päätöstä jättää esitutkinta toimittamatta tapauksessa, jossa erään kirpputorin Facebook-sivulla käydyssä julkisessa keskustelussa olisi mahdollisesti syyllistytty kiihottamiseen kansanryhmää vastaan. Työntekijä oli rikosilmoituksen mukaan 6.8.2015 laittanut kirpputorin julkiselle Facebook-sivulle päivityksen, missä hän pohti kirpputorin lopettamista siksi, että paikalle ilmestyneet vastaanottokeskuksen ”pakolaiset” häiritsivät liiketoimintaa. Toinen henkilö oli 7.8.2015 kirjoittanut samassa keskustelussa, että ”Eiköhä sinne joka vapaa ehtonen löydy muutamaks päiväks pitämään nämä ihmisjätteet ulkopuolella. Jos sen jälkee tulee niin uus vapaa ehtonen ajamaan niitä pois. Oppiihan ne muutkin elukat niin miksei nuokin”. Rikosilmoituksen kantelijan mielestä tämä kommentti täyttäisi kiihottamisen kansanryhmää vastaan -tunnusmerkistön.

Rikoskomisario päätti jättää esitutkinnan toimittamatta, sillä ”mielipiteen ilmaiseminen, vaikka rasistinenkin, ei täytä rangaistavaksi säädetyn teon tunnusmerkistöä” ja asiassa ei ole siten syytä epäillä rikosta. Rikosilmoituksen tekijä, eli kantelija, arvosteli tätä päätöstä ja sen perustelua. Apulaisoikeuskansleri arvioi, että tunnusmerkistön täyttymättä jääminen ei ollut sillä tavoin riidatonta asiassa, että rikoskomisario olisi voinut päätyä tuon oikeudellisen arvioinnin alaan kuuluvan kysymyksen perusteella siihen, ettei ollut syytä epäillä rikosta. AOK katsoi, että turvapaikanhakijoista käytetyt ilmaisut ”ihmisjäte” ja ”elukat” olivat jo kansanryhmää vastaan kiihottamista koskevan rikostunnusmerkistön esitöidenkin mukaan rangaistavaa menettelyä. Sittemmin poliisilaitos määräsi asiassa toimitettavaksi esitutkinnan ja näin ollen apulaisoikeuskanslerilla ei ollut aihetta enempää lausua tutkinnanjohtajan päätöksen lopputuloksesta.

Apulaisoikeuskansleri katsoi, että tutkinnanjohtajan päätöksen perustelu oli jo sinänsä ongelmallinen. Tämän perustelun mukaan sananvapausnäkökohtien huomioon ottamisen jälkeen kansanryhmää vastaan kiihottamista koskevalle rikostunnusmerkistölle ei jäisi soveltamisalaa. Lähtökohtaisesti jo oli ongelmallista, että oikeuskäytännön ja esitöiden nojalla rikosmerkistön soveltamisen ydinalueelle sijoittuvien ilmaisujen arvioinnissa oli rikoskomisario päättynyt siihen, ettei tunnusmerkistö täyttynyt. Kysymys oli rikosprosessin alkuun päättävästä päätöksestä, mistä seuraa se, ettei asia tule enää syyttäjän eikä tuomioistuimen arvioitavaksi.

Apulaisoikeuskanslerin mielestä päätöksen perusteluilla oli useita eri tehtäviä, eivätkä tutkinnanjohtajan päätökset sen enempää suppeutensa kuin sisältönsäkään puolesta täyttäneet perustelujen tehtäviä. Hän piti riittävänä saattaa rikoskomisarion tietoon esittämänsä näkemykset.¹⁰⁷

7 Yhteenveto ja pohdinta

Jokaisella on sananvapaus mutta eroavaisuuksia sananvapauden laajuuteen luo henkilön ammatti, asema ja julkisuus. Sananvapauden laajuuden arviointi on tapauskohtaista, riippuen tilanteesta, aiheen arkuudesta sekä siitä miten asian ilmaisee. Suomen ollessa demokraattinen yhteiskunta halutaan, että kansalaiset vaikuttavat asioihin ja arvostelevat sekä valvovat valan käyttöä. Sosiaalinen media ja tekninen kehitys mahdollistavat kansalaisen helpomman pääsyn mukaan yhteiskunnalliseen keskusteluun. Suomessa kansalaisilla on lähtökohtaisesti laaja sananvapaus, mutta tietyt aiheet ja keskustelut vaativat asiallisuutta sekä varovaisuutta. Sananvapaus on pääsääntö ja sen rajoittaminen on poikkeus, mutta pitää kuitenkin kunnioittaa muiden ihmisten yksityiselämää, kunniaa ja rauhaa. Mikäli loukataan näitä oikeuksia, sovelletaan seuraamuksissa rikoslakia.

Sosiaalinen media on helppo ja nopea viestinnän kanava. Siellä kuitenkin voidaan julkaista kirjoituksia harkitsemattomasti ja virheellisesti, josta seuraa kohuja. Kaikesta jää myös sosiaalisessa mediassa jälki, toisin kuin suullisesta heitosta. Sosiaalisessa mediassa kannattaa harkita kirjoituksia ja miettiä kaksi kertaa ennen kuin julkaisee. Keskustelut lähtevät helposti raiteiltaan tunnekuohujen sekä harkitsemattomien ja hätiköityjen kirjoitusten myötä.

Yksityishenkilön sananvapaus perustuu pitkälti sananvapauden ytimen määrittelyyn, perustuslakiin ja yleisiin ohjeisiin. Yksityishenkilön sananvapaus on laaja, sillä yleisö on usein hyvin pieni. Yksityishenkilön sananvapauteen ei myöskään sovelleta koko lakia sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä vaan osaa pykälistä. Yksityishenkilön sananvapautta voidaan rajoittaa vain vähän tai ei ollenkaan. Opinnäytetyössä yksityishenkilön sananvapauden tarkasteleminen pohjautuu myös omiin kokemuksiin ja yleisiin normeihin.

Virkamiehen sananvapaus vaihtelee asemasta riippuen. Jokaisella on oikeus esittää omia mielipiteitään ja osallistua keskusteluun vapaasti, mutta asemaltaan korkeammilla virkamiehillä voi olla esimerkiksi rajoitetumpi sananvapaus kuin tavallisilla virkamiehillä. Sosiaalisessa mediassa välittyvä mielikuva virkamiehistä pyritään kuitenkin pitämään positiivisena ja suvaitse-

---

¹⁰⁷ Apulaisoikeuskansleri Dnro OKV/1353/1/2015

vaisena. JSN:n mielestä virkamiehien sananvapautta pyritään välillä kontrolloida liikaa työnantajien toimesta ja tämä vähentää kriittistä keskustelua asioista ja ongelmista. Mikäli virkamies työssään käyttäytyy sosiaalisessa mediassa sopimattomasti, tähän on oikeus puuttua ja käyttäytymistä on mahdollista rajoittaa virkamieslain käyttäytymisvelvoitteeseen vedoten.

Poliitikoiden sananvapaus on laajin sosiaalisessa mediassa, sillä heidän keskusteluista ja mielipiteistä tehdään muutoksia ja parannuksia yhteiskuntaan. Poliitikot käyvät keskustelua ja kampanjoivat sosiaalisessa mediassa, siksi koska ihmisetkin ovat siellä. Sananvapaus on ydinajatukseltaan poliittinen perusoikeus ja sitä voidaan vain vähän rajoittaa. Tällä pyritään siihen, että poliitikot pääsevät vaikuttamaan yhteiskunnan asioihin. Oikeutta poliittiseen kritiikkiin, mikä kohdistuu poliittiseen toimintaan, ei rajoiteta kunnianloukkaussäännöksellä. Tästä johtuu se, että poliitikkojen tulee sietää enemmän negatiivista palautetta ja kritiikkiä. Poliitikoiden sananvapauden rajavedoista on oikeuskäytäntöä, eli poliitikkoja on tuomittu, mikäli heidän kirjoituksensa ovat olleet esimerkiksi rasistisia. Poliitikkojen erityinen tehtävä on sananvapauden käyttäminen ja he voivat julkaisuillaan provosoida tarkoituksella halutessaan herättää keskustelua ja mielipiteiden vaihtoa. Kuten oikeuskäytännöstä käy ilmi, vaikka poliitikon sananvapaus on laaja, menee sananvapauden käyttäminen kuitenkin usein poliitikolla yli heidän mielipiteiden vahvuuksien ja provosoinnin takia.

Yksityishenkilö	Virkamies	Poliitikko
• sananvapaus on laaja • vähäinen rajoittaminen	• sananvapaus vaihtelee asemasta riippuen • voidaan rajoittaa	• sananvapaus on erittäin laaja • erittäin vähäinen rajoittaminen

Kuvio 2: Eri näkökulmia sananvapauteen

Tutkimamme tapaukset liittyvät esimerkiksi kiihottamiseen kansanryhmää vastaan ja kunnianloukkaukseen, mitkä ovat yleisiä sananvapauteen ja sosiaaliseen mediaan liittyvissä rikoksissa. Internet ja sosiaalinen media ovat tuoneet mahdollisuudet vihapuheelle. Oikeuskäytännössä on tapauksia myös muualtakin kuin Facebookista, sillä oikeuskäytäntöä on vielä sosiaalisesta mediasta vähän. Facebookin esimerkkitapauksia löytyy kuitenkin uutisoinnista, jotka tukevat opinnäytetyötä.

Anonyymiydellä on hyviä ja huonoja puolia. Tämä on myös positiivinen asia, sillä se mahdollistaa demokraattisen keskustelun ja esimerkiksi vallanpitäjien arvostelun ilman uhkaa. Negatiivinen puoli anonyymiteetillä on, että se avaa portin vihapuheelle. Anonyyminä vihapuheisen

kirjoituksen julkaiseminen on helpompaa, kun kirjoittajaa ei tiedetä ja siitä ei jää kiinni. Samalla myös anonyymiteetin suojin on helppo kertoa aggressiiviset mielipiteet tai lietsoa vihaa. Vihapuhe voi olla terminä tavalliselle kansalaiselle vaikeasti avautuva ja hieman epäselvä, sekaannusta voi aiheuttaa se seikka, ettei vihapuhetta löydy Suomen lainsäädännöstä. Keskustelukulttuuri on selkeästi kehittynyt aggressiivisempaan suuntaan sosiaalisen median tuomien mahdollisuuksien myötä. Sosiaalinen media on luonut matalan julkaisukynnyksen, jonka myötä keskustelu on vapautunut ja sen seurauksena mielipiteiden esittäjät saavat äänensä kuuluviin.

Mitä jos ei olisi sananvapautta? Ei voisi hankkia tai vastaanottaa tietoa yhteiskunnallisista ongelmista, ei voisi vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin yhtä hyvin. Tällöin ei olisi myöskään demokraattista yhteiskuntaa. Sananvapaus on keskeinen ihmisoikeus. Sananvapautta pidetään niin itsestään selvänä, että sen merkitystä ei huomaa ennen kuin sen on menettänyt. Sananvapautta ei voida etukäteen estää mutta siihen voidaan puuttua oikeusteitse jälkikäteen.

Yhteenvetona voidaan todeta, että lainsäädännön perusteella kaikilla on sananvapaus. Virkamiehen ja poliitikon työtehtävien ulkopuolella edellytetään roolien mukaista käyttäytymistä ja sananvapauden käyttöön kohdistuu työtehtävistä sekä asemasta johtuvia rajoituksia. Sananvapauden käyttöä voidaan rajoittaa sillä, että sen varjolla ei sallita perusoikeuksien tai ihmisarvon loukkaamista. Kaikki tapaukset ovat erilaisia ja niitä arvioidaan kokonaisuutena tapauskohtaisesti. Jos tapauksessa ovat perusoikeudet vastakkain kuten vaikka sananvapaus ja yhdenvertaisuus, tuottaa niiden arvioiminen haasteita. Tämä pätee yksityishenkilöön, virkamieheen ja poliitikkoon. Vaikka sananvapaus turvataan Euroopan ihmisoikeussopimuksessa ja perustuslaissa, se ei tarkoita, että sen varjolla voidaan puhua mitä vain. On hyvä muistaa, että sananvapaus on keskeinen ihmisoikeus, mutta ei kuitenkaan ainoa oikeus.

Lähteet

Kirjallisuus ja artikkelit

- Aarnio, A. 2006. Tulkinnan taito: ajatuksia oikeudesta, oikeustieteestä ja yhteiskunnasta. Helsinki: WSOY.
- Hirsjärvi, S. Teoksessa: Remes, P., Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Aineiston hankinnan suunnittelu s.177-190. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 15., uudistettu painos.
- Husa, J. Teoksessa: Mutanen, A. & Pohjolainen, T. 2008. Kirjoitetaan juridiikkaa. Aiheen ja metodin valinta s.13-28. Helsinki: Talentum, 2., uudistettu painos.
- Innanen, A & Saarimäki, J. 2012. Internetoikeus. Porvoo: Edita. 2., uudistettu painos.
- Jyränki, A. 2003. Valta ja vapaus. Helsinki: Talentum.
- Jyränki, A. 2000. Uusi perustuslakimme. Turku: lura nova.
- Jyränki, A. & Husa, J. 2012. Valtiosääntöoikeus. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.
- Karttunen, T., Laasanen, H., Sippel, L., Uitto, T., Valtonen, M. 2017. Juridiikan perusteet. Helsinki: Sanoma pro. 6. Uudistettu painos.
- Manninen, S. Teoksessa: Hallberg, P., Karapuu, H., Ojanen, T., Scheinin, M., Tuori, K., Viljanen, V. 2011. Perusoikeudet. Sananvapaus ja julkisuus s.459-487. Helsinki: WSOYpro. 2., Uudistettu painos.
- Manninen, S. Teoksessa: Hallberg, P., Karapuu, H., Scheinin, M., Tuori, K., Viljanen, V. 1999. Perusoikeudet. Sananvapaus ja julkisuus s.459-487. Helsinki: WSLT.
- Mutanen, A & Pohjolainen, T. Teoksessa: Husa, J. 2008. Kirjoitetaan juridiikkaa. Lähdeaineisto. s.30-93. Helsinki: Talentum, 2., uudistettu painos.
- Nuutila, A-M. & Majanen, M. Teoksessa: Lappi-Seppälä, T., Hakamies, K., Koskinen, P., Majanen, M., Melander, S., Nuotio, K., Nuutila, A-M., Ojala, T. & Rautio, I. 2013. Rikosoikeus. Kunnian ja yksityisyyden suoja s. 657-677. Helsinki: Sanomapro Oy. 4. muuttamaton painos.
- Neuvonen, R. 2012. Sananvapauden sääntely suomessa. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.
- Neuvonen, R. 2005. Sananvapaus, joukkoviestintä ja sääntely. Helsinki: Talentum.
- Niiranen, V. Teoksessa: Sotamaa, P. & Tiilikka, P. 2013. Sananvapauslaki tulkinta ja käytäntö. Yleiset säännökset 1.Luku 13-29, 27. Helsinki: Sanoma Pro.
- Nordenstreng, K. 2015. Sananvapaus Suomessa. Tampere: University Press.
- Ojanen, T. 2016. EU-oikeuden perusteita. Helsinki: Edita, 3. uudistettu laitos.
- Ollila, R. 2004. Sananvapaus. Helsinki: Tietosanoma.
- Pesonen, P. Sosiaalisen median lait. 2013. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.
- Pöyhtäri, R & Kantola, M. Teoksessa: Haara, P & Raittila, P. 2013. Vihapuhe sananvapautta kaventamassa. Vihapuhe ja sananvapaus s. 26-72. Tampere: University Press.

Pöyhtäri, R. Teoksessa: Haara, P & Raittila, P. Vihapuhe sananvapautta kaventamassa. Vihaa vastaanottamassa s. 117-161. Tampere: University Press.

Tiilikka, P. 2008. Journalistin sananvapaus. Helsinki: WSOYpro.

Tuori, K. 2000. Julkisoikeuden perusteet. Helsinki: Forum Iuris.

Virallislähteet

Apulaisoikeuskansleri. Dnro OKV/1353/1/2015. Viitattu 2.2.2018.
https://www.okv.fi/media/uploads/ratkaisut/ratkaisut_2016/okv_1353_1_2015.pdf

Council of Europe, Committee of Ministers. 1997. Recommendation No. R (97) 20. Viitattu 27.2.2018.
<https://rm.coe.int/1680505d5b>

Eduskunnan oikeusasiamies. 2013. Poliisimiehen käytös. Dnro 4670/4/12. Viitattu 29.12.2017.
[http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw.cgi/trip/?\\$%7bAPPL%7d=ereo-
apaa&\\$%7bBASE%7d=ereoapaa&\\$%7bTHWIDS%7d=0.1/1514485861_10757&\\$%7bTRIP-
PIFE%7d=PDF.pdf](http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw.cgi/trip/?$%7bAPPL%7d=ereo-
apaa&$%7bBASE%7d=ereoapaa&$%7bTHWIDS%7d=0.1/1514485861_10757&$%7bTRIP-
PIFE%7d=PDF.pdf)

Eduskunnan oikeusasiamies. 2007. Dnro 2793/4/05. Viitattu 12.2.2018.
[http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw.cgi/trip/?\\$%7bAPPL%7d=ereo-
apaa&\\$%7bBASE%7d=ereoapaa&\\$%7bTHWIDS%7d=0.20/1518427340_27559&\\$%7bTRIPPIFE%7d=PDF.pdf](http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw.cgi/trip/?$%7bAPPL%7d=ereo-
apaa&$%7bBASE%7d=ereoapaa&$%7bTHWIDS%7d=0.20/1518427340_27559&$%7bTRIPPIFE%7d=PDF.pdf)

Eduskunnan oikeusasiamies. 2000. Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus. Viitattu 12.2.2018.
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kertomus/Documents/k_14+2001.pdf

Euroopan ihmisoikeussopimus (63/1999).
<https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1999/19990063>

Euroopan unionin perusoikeuskirja 2012.
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX%3A12012P%2FTXT>

Euroopan sosiaalinen peruskirja (80/2002).
<https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2002/20020080>

Hallituksen esitys (1/1998) eduskunnalle uudeksi Suomen Hallitusmuodoksi

Hallituksen esitys (309/1999) eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta

Hallituksen esitys (317/2010) Eduskunnalle Euroopan neuvoston tietoverkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen lisäpöytäkirjan, joka koskee tietojärjestelmien välityksellä tehtyjen luonteeltaan rasististen ja muukalaisvihamielisten tekojen kriminalisointia, hyväksymisestä ja laiksi sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta sekä laeiksi rikoslain ja tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta annetun lain 15 §:n muuttamisesta

Oikeustapaukset

KKO:2010:39

KKO:2012:58

KKO:2013:50

KKO:2014:89

EIT: 23.06.2015

Muut lähteet

Demokratia.fi. 2018. Demokratia. Viitattu 30.1.2018.

<http://www.demokratia.fi/tietotori/demokratia/>

Facebook. 2015. Teuvo Hakkarainen. Viitattu 30.1.2018.

<https://www.facebook.com/teuvohakkarainen/>

Forss, M. 2017. Onko Suomessa riittävä sananvapaus. Viitattu 21.2.2018.

<http://markofobbaforss.puheenvuoro.uusisuomi.fi/230945-onko-suomessa-riittava-sananvapaus>

Havansi, E. 2011. Perussuomalaisten eduskuntaryhmä perehtyy vihapuhelainsäädäntöön. Viitattu 1.2.2018.

<http://www.peruss.fi/ajankohtaista?issue=1019>

Hämäläinen. 2017. Kuusi somepostausta, jotka tulivat tekijälleen kalliiksi - lue nämä ennen kuin jaat oikeutta netissä. Yle-Uutiset. Viitattu 3.3.2018.

<https://yle.fi/uutiset/3-9591462>

Jyväskylän yliopisto. 2017. Sosiaalinen media. Viitattu 1.12.2017.

<http://kans.jyu.fi/sanasto/sanat-kansio/sosiaalinen-media>

Kenttämää, J. 2015. Poliitikko ei pärjää ilman sosiaalista mediaa. Viitattu 20.1.2018.

https://yle.fi/ylex/uutiset/poliitikko_ei_parjaa_ilman_sosiaalista_mediaa/3-7933074

Korkein oikeus. 2014. Ennakkopäätökset. Viitattu 3.1.2018.

<http://korkeinoikeus.fi/fi/index/ennakkopaatokset.html>

Lotsari-Coffeng, H. 2014. Selkä seinää vasten. Viitattu 23.1.2018.

<https://www.spjl.fi/files/2475/PL0614-PDF-WWW-HQ.pdf>

Pixabay. 2018. Viitattu 20.1.2018.

https://pixabay.com/fi/photos/?image_type=all&hp=&cat=&min_width=&min_height=&q=sosiaalinen+media+logot&order=popular

Pönkä, H. 2017. Sosiaalisen median käyttäjien määrät iän ja ajanjakson mukaan. Viitattu 30.1.2018.

<https://harto.wordpress.com/2017/12/11/sosiaalisen-median-kayttajien-maat-ian-ja-ajan-jakson-mukaan/>

Pönkä, H. 2017. Mikrobitti. Sosiaalinen media 2017: voittajat ja häviäjät. Viitattu 22.1.2018.

<https://www.mikrobitti.fi/2017/01/sosiaalinen-media-2017-voittajat-ja-haviajat/>

Pönkä, H. 2017. Suomalaiset sosiaalisessa mediassa Q1/2017. Viitattu 26.6.2018.

<https://harto.wordpress.com/2017/03/29/suomalaiset-sosiaalisessa-mediassa-q12017/>

Rimaila, E. 2012. Hakkarainen raiskauksesta tuomittujen nimien julkaisemisesta: "Heittäkööt minut vaikka linnaan". Viitattu 23.1.2018.

<https://www.is.fi/kotimaa/art-2000000497079.html>

Savela, S. 2016. Kansanedustaja Teuvo Hakkarainen saa syytteen - epäillään vihapuheen levittämisestä. Viitattu 31.1.2018.

<https://yle.fi/uutiset/3-9264566>

Seppälä, A. 2017. Perussuomalaisten Teuvo Hakkaraiselle sakkotuomio kiihottamisesta kansanryhmää vastaan. Viitattu 30.1.2018.

<https://yle.fi/uutiset/3-9386738>

STT. 2016. Ministeri Lindström: Vihapuhe on väärin. Viitattu 7.2.2018.

<https://www.ess.fi/uutiset/kotimaa/2016/03/03/ministeri-lindstrom-vihapuhe-on-vaarin>

Sundqvist, V. KKO kovensi Halla-ahon tuomiota. 8.6.2012. Yle-Uutiset. Viitattu 11.1.2018.

<https://yle.fi/uutiset/3-6171365>

Tanninen, J. 2016. Terhi Kiemunki valittaa tuomiostaan hovioikeuteen. Viitattu 3.3.2018.

<https://yle.fi/uutiset/3-9328375>

Valtion virkamieseettisen neuvottelukunnan suositus. 2016. Viitattu 3.3.2018.

<http://vm.fi/documents/10623/2033991/Valtion+virkamieseettisen+valiokunnan+suositus/f6b3ae92-17ec-4d82-88f6-488ca1692abb>

Yle-Uutiset. 2011. VTT loukkasi tutkijoidensa sananvapautta. Viitattu 20.2.2018.

<https://yle.fi/uutiset/3-5468531>

Kuviot

Kuvio 1: Normihierarkia (Karttunen ym. 2017, 37.)	11
Kuvio 2: Eri näkökulmia sananvapauteen	50

Taulukot

Taulukko 1	Primäärioikeus ja sekundäärioikeus (Karttunen ym. 2015, 56.).....	10
Taulukko 2	Sananvapausrikokset (Neuvonen 2012, 398.)	26
Taulukko 3	Somepalvelujen käyttäjämäärät ikäryhmittäin (Pönkä 2017.)	32
Taulukko 4	Suomalaiset somessa 2011-2016	32

Kuvat

Kuva 1: Facebook, Teuvo Hakkarainen 16.5.2015.....	20
Kuva 2: Yle-Uutiset 1.11.2016	21
Kuva 3: Vihapuheen ja häirinnän vaikutukset (STT 2016)	30
Kuva 4: Sosiaalisen median logot (Pixabay)	34
Kuva 5: Iltalehti 8.6.2012	35
Kuva 6: Freedom (Asianajotoimisto Roihu Oy 2017.)Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.	

